



ODDZIAŁ MAZOWIECKI

# KOMUNIKATY

## ODDZIAŁU MAZOWIECKIEGO STOWARZYSZENIA MUZEALNIKÓW POLSKICH

NR 17

MAJ 2010

### 10. LECIE STOWARZYSZENIA MUZEALNIKÓW POLSKICH

Stowarzyszenie Muzealników Polskich - Oddział Mazowiecki, Państwowe Muzeum Archeologiczne, ul. Długa 52, tel 22 504-48-00, 22 504-48-07, 22 504-48-67, e-mail: SMP\_maz@pma.pl



#### Szanowni Państwo,

spotkaliśmy się, by jak w latach ubiegłych, świętować razem Międzynarodowy Dzień Muzeów. W roku bieżącym mamy ku temu powody dodatkowe, oto bowiem Stowarzyszenie Muzealników Polskich a wraz z nim jego Oddział Mazowiecki – którego członkami jesteśmy – obchodzi dziesięciolecie swego istnienia.

Inicjatywa założenia Stowarzyszenia należała, co godzi się przypomnieć, do środowiska krakowskiego – do kolegów i koleżanek z Zamku Królewskiego na Wawelu, z Muzeum Narodowego w Krakowie i z krakowskiego Muzeum Etnograficznego. W maju 1998 r. zarejestrowali oni statut przyszłej organizacji w Sądzie Wojewódzkim, a kilka miesięcy później zwołali zjazd założycielski Stowarzyszenia, w którym udział wzięło blisko 190 osób reprezentujących muzea z różnych stron Polski.

Powołanie do życia Stowarzyszenia Muzealników Polskich było spełnieniem zgłaszanego od lat postulatu utworzenia samorządnej organizacji zrzeszającej ludzi związanych zawodowo z muzealnictwem, łączącej i reprezentującej interesy wszystkich pracowników działalności podstawowej muzeów bez względu na ich specjalizację. Stało się to możliwe dopiero z chwilą nadania muzealnikom statusu grupy zawodowej, co przyniosła ustawa o muzeach z 1996 r.

Oceniając działalność naszego Stowarzyszenia z perspektywy minionych dziesięciu lat, zwłaszcza w zakresie zadań jakie postawił przed nim zjazd założycielski, można stwierdzić, że mimo rozmaitych problemów towarzyszących zazwyczaj wszelkim porządkom udało się osiągnąć немало. Doprowadziliśmy przede wszystkim do nieistniejącej wcześniej na taką skalę integracji środowiska. W 2002 r. podczas II Walnego Zjazdu do Stowarzyszenia Muzealników Polskich należało już 570 osób zrzeszonych w 9 oddziałach regionalnych, obecnie zaś liczy on ich blisko 900, a liczba oddziałów wzrosła do 11. Udało się zatem na większości terytorium naszego państwa wyłonić grupy ludzi chcących aktywnie działać na rzecz muzeów i ich pracowników zarówno w swoim regionie, jak i w całym kraju. W ubiegłym roku Zarząd Główny SMP podjął też uchwałę o przystąpieniu Stowarzyszenia do europejskiej federacji stowarzyszeń pracowników muzealnych NEMO (European Network of Museums Organisations).

Nawiązując od początku kontakt z władzami państwowymi staliśmy się organizacją figurującą w rejestrach Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa



Narodowego, Sejmu i Senatu jako ciało konsultacyjne i opiniodawcze w zakresie spraw dotyczących muzealnictwa, czego świadectwem jest choćby udział naszego Stowarzyszenia w pracach nad nowelizacją ustawy o muzeach przyjętą przez Sejm w roku 2008. Opiniowaliśmy również rozporządzenia szczegółowe towarzyszące owej nowelizacji, aktualnie zaś uczestniczymy w dyskusji nad zmianą ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Niemniej ważna była i jest nasza współpraca z władzami samorządowymi, zwłaszcza w sytuacji, gdy dla zdecydowanej większości muzeów w Polsce organami założycielskimi są samorządy terenowe różnych szczebli. Bez obawy o popełnienie przesady stwierdzić można, że Stowarzyszenie Muzealników Polskich jest dla administracji samorządowej uznawanym partnerem, czego rezultatem jest rosnący udział naszych przedstawicieli w radach muzealnych i w komisjach konkursowych rozpatrujących kandydatów na stanowiska kierownicze, a także regularne zasięganie opinii organów Stowarzyszenia przy powoływaniu i odwoływaniu dyrektorów placówek muzealnych. Efektem tej współpracy są też m.in. lokalne konkursy na najciekawsze wydarzenie muzealne organizowane przy naszym udziale w niektórych województwach.

Przy tym wszystkim Stowarzyszenie Muzealników Polskich nie stroniło i nie stroni od zabierania głosu w sprawach kontrowersyjnych, budzących niepokój naszego środowiska. Do takich należała sprawa stanu zabytkowej kopalni soli w Wieliczce, sporów o własność oświęcimskich obrazów D. Gotlibowej i tryptyku Memlinga z Bazyliki Mariackiej w Gdańsku, dalszych losów Muzeum Archeologicznego w Biskupinie, czy jak ostatnio – sytuacji w Muzeum Czartoryskich w Krakowie oraz projektu zmian organizacyjnych wysuwanych wobec Muzeum Narodowego w Poznaniu i podległych mu oddziałów.

Nie mały dorobek ma Stowarzyszenie w zakresie edukacji i doskonalenia zawodowego pracowników muzealnych. Służyły temu i służą rozmaite środowiskowe konferencje, seminaria i szkolenia, żeby wspomnieć tylko niektóre, jak np. opolską konferencję „Problemy muzealnictwa w dobie reformy administracyjnej” (2000), kielecką – „Muzealnictwo polskie u progu XXI wieku” (2000), warszawską – „Miejsce i rola muzeów w procesie edukacji regionalnej na Mazowszu” (2001), krakowską – „Muzea dla edukacji. Nowe formy aktywności” (2002), czy poznańskie seminarium „Prawo autorskie w pracy muzealnika” (2005). Niektóre z tych przedsięwzięć są owocem współpracy międzynarodowej, jak polsko-holenderski projekt edukacyjny MATRA, poświęcony nowoczesnemu zarządzaniu muzeami, zrealizowany przy udziale Stowarzyszenia Muzealników Polskich w latach 2002-2007, w którym uczestniczyło kilkuset muzealników z całej Polski. Szereko pojętej edukacji służą odbywające się w Kielcach od 2007 r.

międzynarodowe konferencje „Muzea naszych czasów”, których inicjatorami i gospodarzami są: Oddział Świętokrzyski SMP, Muzeum Diecezjalne w Kielcach oraz Zarząd Targów Kieleckich. Ma wreszcie nasze Stowarzyszenie wkład w ukształtowanie programu podyplomowego studium muzealnego („Opieka i zarządzanie zbiorami muzealnymi i dziedzictwem kultury”), którego inauguracja nastąpi na jesieni w Akademii Humanistycznej im. Aleksandra Gieysztor w Pułtusku.

Wspomnieć jeszcze warto o rosnącej stale liczbie różnego rodzaju publikacji wydawanych z inicjatywy poszczególnych oddziałów, finansowanych ze środków własnych Stowarzyszenia bądź z pozyskiwanych na ten cel dotacji. Dzięki naszym staraniom ukazały się drukiem m.in.: *Przewodnik po muzeach zachodniopomorskich* (Szczecin 2001), *Przewodnik po muzeach województwa świętokrzyskiego* (Kielce 2003), *Przewodnik po muzeach województwa opolskiego* (Opole 2004) oraz *Leksykon czeskich i polskich muzealników Górnego Śląska* (Katowice 2004).

Przedstawiając tu z konieczności nader pobieżnie działalność Stowarzyszenia Muzealników Polskich pragnę na koniec raz jeszcze podkreślić jego rolę integracyjną. Służą temu m. in. wspólne wyjazdy do muzeów krajowych i zagranicznych, służą temu również okazje takie, jak dzisiejsza. I nie pierwszy to raz, kiedy Międzynarodowy Dzień Muzeów świętować możemy w gościnnej Opinogórze, za co serdecznie dziękuję panu dyrektorowi Romanowi Kochanowiczowi i jego współpracownikom.



Andrzej Soltan



## Relacja z obchodów dnia Muzeów i 10. lecia Stowarzyszenia Muzealników Polskich w Opinogórze - 25 maja 2009 r.



25 maja 2009 roku w Muzeum Romantyzmu w Opinogórze odbyły się obchody 10-lecia Stowarzyszenia Muzealników Polskich i Międzynarodowego Dnia Muzeów. Gospodarzami imprezy byli Dyrektor Muzeum – Roman F. Kochanowicz oraz prezes Oddziału Mazowieckiego SMP – Halina Czubaszek.

Na spotkanie przybyło ponad dwustu muzealników z dwudziestu ośmiu placówek z całego Mazowsza oraz zaproszeni goście z innych regionów kraju oraz z zagranicy.

W ramach oficjalnych obchodów, w Opinogórze zorganizowano konferencję naukową pt. „Osiągnięcia i perspektywy rozwoju muzealnictwa mazowieckiego”. Honorowy patronat nad obradami objął Marszałek Województwa Mazowieckiego, Adam Struzik. Zaprezentowane przez prelegentów referaty przedstawiały historię oraz aktualne problemy muzealnictwa na Mazowszu.

Historię muzealnictwa na terenie Mazowsza przedstawił docent Marian Soltysiak, kierownik specjalizacji - muzealnictwo, kolekcjonerstwo i rynek dzieł sztuki Akademii Humanistycznej w Pultusku.

Marszałek Struzik w swym wystąpieniu zwrócił uwagę na działania Samorządu Województwa w sferze kultury. Mają one na celu przede wszystkim dbałość o zachowanie dziedzictwa kulturowego na Mazowszu, jak również promocję całego regionu.

Kwestię zarządzania instytucjami kultury przez samorządy niższego szczebla poruszył natomiast Andrzej Grzymkowski z Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie. Zwrócił on uwagę na trudną sytuację mazowieckich placówek, które nie podlegają samorządowi wojewódzkiemu, a pozostają jedynie w gestii miast czy powiatów.

Jerzy Lach, Dyrektor Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego omówił problematykę zarządzania instytucjami kultury przez mazowiecki samorząd wojewódzki.

Z kolei, o dokonaniach Stowarzyszenia Muzealników Polskich w ciągu minionych dziesięciu lat oraz o planach tej organizacji na przyszłość mówili

prezes Zarządu Głównego SMP, Andrzej Sołtan i kierująca Oddziałem Mazowieckim SMP, Halina Czubaszek.

Na zakończenie konferencji okolicznościowe przemówienia połączone z życzeniami dla muzealników wygłosili również Sekretarz Stanu w Ministerstwie Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Piotr Żuchowski i poseł RP Aleksander Sopiński.

Konferencji towarzyszyło otwarcie wystawy fotografii Jana Bułhaka. Przedstawiające Nowogródek zdjęcia pochodziły ze zbiorów tamtejszego Muzeum Historyczno – Krajoznawczego.

Oficjalne obchody muzealnego święta zakończył koncert oraz zorganizowany w opinogórskim parku piknik.

*Iwona Kowalska*

## **PROGRAM KONFERENCJI**

### „Osiągnięcia i perspektywy rozwoju muzealnictwa mazowieckiego”

1. Powitanie gości ( dyrektor Roman Kochanowicz, prezes Halina Czubaszek, marszałek Adam Struzik )
2. „Z przeszłości muzealnictwa na Mazowszu” - Marian Sołtysiak, Akademia Humanistyczna w Pułtusk
3. „Rozwój i osiągnięcia muzeów podległych zarządowi Województwa Mazowieckiego” - Adam Struzik, Marszałek Województwa Mazowieckiego.
4. „Sytuacja muzeów podległych samorządom niższego szczebla na Mazowszu” - Andrzej Grzymkowski, starszy kustosz Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie.
5. „Zarządzanie instytucjami kultury na Mazowszu” - Jerzy Lach, Dyrektor Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego.
6. „Powstanie i rozwój Stowarzyszenia Muzealników Polskich” - Andrzej Sołtan, prezes Zarządu Głównego Stowarzyszenia Muzealników Polskich.
7. „Dziesięciolecie działalności Oddziału Mazowieckiego Stowarzyszenia Muzealników Polskich” - Halina Czubaszek, prezes Oddziału Mazowieckiego SMP.
8. „Przygotowania do obchodów Roku Chopinowskiego” - Jadwiga Orczyk-Miziołek, prezes Zarządu Lokalnej Organizacji Turystycznej „Mazowsze Chopina”.
9. Wystąpienia zaproszonych gości z Polski i zagranicy.
10. Koncert.

## **Koleżanki i Koledzy!**

Mam przyjemność poinformować Państwa o uroczystości wręczenia nagród laureatom III Edycji Konkursu „Mazowieckie Zdarzenia Muzealne – Wierzba” za 2008 rok.

Konkurs został ogłoszony na wniosek naszego Stowarzyszenia Uchwałą Zarządu Województwa Mazowieckiego. Organizatorem Konkursu jest Samorząd Województwa Mazowieckiego we współpracy ze Stowarzyszeniem Muzealników Polskich Oddział Mazowiecki w Warszawie.

Podstawowym celem Konkursu jest promocja i nagrodzenie placówek kulturalnych Mazowsza w kategoriach najciekawsza wystawa muzealna zaprezentowana w obiekcie zamkniętym i towarzysząca jej strefa informacyjna – katalogi, plakaty, foldery itp. oraz najlepsza impreza, pokaz, ekspozycja w przestrzeni publicznej lub plenerze zorganizowana poza muzeum.

Do konkursu 14 instytucji kultury zgłosiło 16 wystaw z oraz 9 instytucji kultury zgłosiło 10 imprez.

12 osobowa Kapituła w składzie:

- Przewodnicząca Kapituły Maria Sołtysiak - Krajowy Ośrodek Badań i Dokumentacji Zabytków (sekretarz Redakcji Rocznika „Muzealnictwo”);
- Wiceprzewodniczący Kapituły Janusz Królik - przedstawiciel Stowarzyszenia Muzealników Polskich Oddział Mazowiecki;
- Sekretarz Kapituły Sławomir Ignaczak – pracownik Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego;
- Zastępca Sekretarza Kapituły – Halina Czubaszek – prezes Oddziału Mazowieckiego Stowarzyszenia Muzealników Polskich;
- Członkowie Kapituły:
  - Jerzy Lach - dyrektor Departamentu Kultury, Promocji Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego,
  - Bożena Żelazowska – zastępca dyrektora Departamentu Kultury, Promocji i Turystyki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego,
  - Wojciech Borkowski – członek Zarządu Oddziału Mazowieckiego SMP,
  - Joanna Rzepka dyrektor w Starostwie Powiatowym w Makowie Mazowieckim;
  - Tadeusz Samborski – pracownik Kancelarii Marszałka,
  - Aleksandra Kielan – p.o. dyrektora Mazowieckiego Centrum Kultury i Sztuki;
  - Adam Czyżewski – dyrektor Państwowego Muzeum Etnograficznego;

- Paweł Jaskanis – dyrektor Muzeum Pałacu w Wilanowie

przyznała dwie pierwsze, dwie drugie i dwie trzecie nagrody, starając się aby nagrody równorzędne przypadły dla dużej oraz małej placówki muzealnej.

W sobotę - 7 listopada 2009 roku o godzinie 11.00 w Piasecznie w Sali Niebieskiej Domu Parafialnego przy kościele Św. Anny, ul. Piłsudskiego 10, odbyło się uroczyste wręczenie nagród i wyróżnień laureatom III Edycji Konkursu. Marszałek Adam Struzik wręczył statuetki i dyplomy dyrektorom muzeów i komisarzom nagrodzonych i wyróżnionych wystaw i imprez. Uroczystość uświetnił koncert Zespołu Artystycznego „Szczyt Możliwości”.

Stowarzyszenie Muzealników Polskich zorganizowało wyjazd autokarem do Piaseczna dla swoich członków.

*Halina Czubaszek*

W kategorii „Najciekawsza wystawa zorganizowana przez placówkę muzealną na Mazowszu” rywalizowało 16 propozycji. Ostatecznie przyznane zostały ex aequo dwie pierwsze, dwie drugie i dwie trzecie nagrody:

I miejsce:

- wystawa pt. „Zwykłe – niezwykle. Fascynujące kolekcje Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie” zorganizowana przez Państwowe Muzeum Etnograficzne w Warszawie,
- wystawa pt. „Smaki i smaczki PRL-u” zorganizowana przez Muzeum Karykatury w Warszawie.



4

## II miejsce:

- wystawa pt. „I będzie wolna Polska... Legiony Polskie w sztuce” zorganizowana przez Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie
- wystawa pt. „Powiat Makowski – ocalić od zapomnienia” zorganizowana przez Starostwo Powiatowe w Makowie Mazowieckim.

## III miejsce:

- wystawa pt. „Podróże pana Cogito” zorganizowana przez Muzeum Literatury im. Adama Mickiewicza w Warszawie,
- wystawa pt. „Michał Boruciński (1885–1976). Obrazy i rysunki ze zbiorów Muzeum Regionalnego w Siedlcach” zorganizowana przez Muzeum Regionalne w Siedlcach.

Ponadto, w ramach tej kategorii przyznane zostały cztery honorowe wyróżnienia dla wystaw pt.:

- „Lwów 1918. Dwie legendy” (organizator Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu),
- „Świat Żyrardowskich Kobiet z przełomu XIX i XX w.” (organizator Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie),
- „Napoleon a Polska” (organizator Muzeum Romantyzmu w Opinogórze),
- „Rotmistrz Pilecki – Wilno, Auschwitz, Rakowiecka” (organizator Muzeum Woli – Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy).

W kategorii „Najlepsza impreza, pokaz, ekspozycja w plenerze – zorganizowana poza terenem muzeum” spośród 10 rywalizujących projektów kapituła nagrodziła dwa z nich:

## I miejsce:

- „Dawno, dawno temu. Pruszkowski, średniowieczny festyn archeologiczny” – impreza zorganizowana przez Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego im. Stefana Woydy w Pruszkowie.

## II miejsce:

- „Mazowiecki Festiwal Artystów. Powstanie Sztuki” – impreza zorganizowana przez Mazowieckie Centrum Sztuki Współczesnej „Elektrownia” w Radomiu.

Poza tym w ramach tej kategorii przyznano trzy honorowe wyróżnienia:

- „Uroczyste otwarcie kościoła z Drążdżewa” (organizator Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu),
- „Obchody 100-lecia Roty Marii Konopnickiej” (organizator Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego w Warszawie),
- „IV Piknik Historyczno-Kulturalny. Wiwat Pułaski” (organizator Muzeum im. Kazimierza Pułaskiego w Warce).

### III Międzynarodowa Konferencja Muzealników „Muzea naszych czasów” w Kielcach

W dniach 7-8 czerwca 2009 roku odbyła się w Kielcach III Międzynarodowa Konferencja Muzealników „Muzea naszych czasów”. Konferencję zorganizowali: Stowarzyszenie Muzealników Polskich, Targi Kielce i Muzeum Diecezjalne w Kielcach. Tak jak w poprzednich latach konferencja miała miejsce w Centrum Konferencyjnym Targów Kielce, towarzysząc Targom „Sacroexpo 2009”.

Organizatorzy zaproponowali formułę spotkań dwudniowych, co ich zdaniem miało przyczynić się do integracji środowiska muzealników. Zgodnie z tym założeniem 7 czerwca zwiedziliśmy z przewodnikiem ekspozycję Muzeum Narodowego w Kielcach, mieszczącego się w Zamku Biskupów Krakowskich. Następnie w Sali Portretowej Zamku wysłuchaliśmy koncertu muzyki klasycznej w wykonaniu artystów Filharmonii Świętokrzyskiej, a integracyjny wieczór zakończyło spotkanie przy lampce wina.

Dnia 8 czerwca w godzinach porannych zwiedziliśmy wystawę czasową „Ucząc piękna” zorganizowaną w Muzeum Diecezjalnym w Kielcach.

Około godziny 10.30, po uroczystej inauguracji Targów „Sacroexpo 2009” otwarcia III Konferencji Muzealników dokonał arcybiskup Gianfranco Ravasi, Prezydent Papieskiej Rady Kultury w Rzymie.

Obrazy trwały od godz. 11.00 do 17.30. Głos zabrało 14 referentów. Zapowiedziany, jako pierwszy Joseph Jones z American Anthropological Association, który miał nam opowiadać o wystawie „RACE – Are We So Different? Understanding Race and Human Variations”, określonej w programie, jako „wystawa z ogromnym sukcesem”, niestety nie dojechał. Pozostali referenci reprezentowali muzea polskie. Na każde wystąpienie organizatorzy przeznaczyci ok. 15 minut. Tematyka daje się sprowadzić do 2 typów:

1. Komunikaty o nowopowstałych lub powstających muzeach czy oddziałach, o koncepcji, budowaniu ekspozycji muzealnej, jej wyposażeniu i ochronie. To głównie relacje dyrektorów muzeów i kustoszów z ich działań związanych z projektowaniem, tworzeniem, zapoznanie zebranych z typowymi dla tego etapu prac nad muzeum problemami natury organizacyjnej i warsztatowej: [„Projekt Muzeum Warszawskiej Pragi, nowego oddziału Muzeum Historycznego Miasta Stołecznego Warszawy” (kustosze Jolanta Wiśniewska, Janusz Sujecki); „Fabryka Oskara Schindlera. Nowy oddział Muzeum Historycznego Miasta Krakowa” (dyrektor Michał Niezabitowski); „Koncepcja zagospodarowania Pól Grunwaldzkich w kontekście przygotowań do obchodów 600-lecia bitwy” (dyrektor Janusz Cygański, Muzeum Warmii i Mazur w Olsztynie); „Muzeum Azji i Pacyfiku. Koncepcja ekspozycji stałej”

(dyrektor Andrzej Wawrzyniak, Warszawa); „Kierunki rozwoju kolekcji muzealnej” (dyrektor Jerzy Mikiciuk, Muzeum Motoryzacji i Techniki w Otrębusach); „Wyposażenie muzeów z zachowaniem zasad bezpieczeństwa oraz konserwatorskiej ochrony zbiorów muzealnych” (dr inż. Włodzimierz Gajewski, PPH Mega Sp. z o.o., Oleśnica).

2. Krótkie referaty na temat zastosowania nowoczesnych technik w działaniach muzealnych, głównie edukacyjnych. Prezentowane w większości przez zespół naukowców ASP z Wrocławia, ilustrowane przykładami z praktyki muzealnej: wystawienniczej i oświatowej [„Współczesne koncepcje kształtowania ekspozycji muzealnych” (prof. Krzysztof Wołowski, ASP Wrocław); „ Multimedia - Pierwszoplanowy komponent kreacji nowoczesnych wystaw” (Bartosz Kostia Kubicki, adiunkt na Wydziale Architektury Wnętrz i Wzornictwa ASP Wrocław); „ Edukacja dzieci w placówkach wystawienniczych. Internet i multimedia a kształtowanie postaw świadomych odbiorców sztuki współczesnej - przykłady dobrych praktyk” (Dominika Sobolewska, ASP Wrocław); „Innowacyjny projekt edukacyjny” (Ewa Trawicka, Centrum Edukacji Archeologicznej „Błękitny Lew”, Muzeum Archeologiczne w Gdańsku)].

Pożytecznym przerwaniem dla uczestników konferencji były warsztaty muzealne „By nasze muzea były atrakcyjne...” zorganizowane przez Innovatikę z Warszawy. Obrady zakończyła dyskusja.

W godzinach wieczornych w Kieleckim Centrum Kultury odbyła się uroczystość wręczenia Wojciechowi Kilarowi Nagrody „Per Artem ad Deum” Papieskiej Rady Kultury, a Filharmonia Świętokrzyska pod dyrekcją Jacka Rogali wykonała utwory laureata: Poemat symfoniczny „Kościelec 1909” i „Krzesanego”. III Konferencję Muzealników zakończył o 20.30 bankiet w Restauracji „Patio” w centrum Biznesu w Kielcach - był ostatnim akcentem integracji środowiska muzealników.



Elżbieta Skóra

## Rumunia

W dniach od 23 kwietnia do 3 maja Oddział Mazowiecki Stowarzyszenia Muzealników Polskich zorganizował autokarową wyprawę do Rumunii, a właściwie do Siedmiogrodu i otaczających go od północy i wschodu krain Maramureszu oraz mołdawskiej Bukowiny. Trudy podróży (zbyt długiego siedzenia w wypełnionym po brzegi autokarze), wynagradzały niezmiernie cuda natury, architektury i malarstwa ściennego, które dane nam było podziwiać przy pięknej na ogół pogodzie. Zapewne nikt spośród uczestników przed wyjazdem nie zdawał sobie sprawy z ogromnej różnorodności kulturowej Rumunii: uroczne drewniane greko-katolickie cerkiewki i rzeźbione bramy Maramureszu, zachwycające malowane monastery Bukowiny, warowne saskie kościoły, chłopskie twierdze i bogate miasta Siedmiogrodu to odrębne światy, a każdy z nich fascynujący! Trasa naszej podróży przebiegała zgodnie z ruchem wskazówek zegara zarysem karpackiego ślimaka od Satu Mare, przez Sygiet Marmaroski, Suczawę, Braszów, Sinaię i Sybin do Devy, skąd już, z przystankiem na degustację win w węgierskim Tokaju, wracaliśmy do Polski, ostatni nocleg spędzając na Słowacji.

Maramuresz zachwyca podgórskim pejzażem z zaśnieżonymi masami Gór Rodniańskich w dalekiej perspektywie i tradycyjnym budownictwem drewnianym (bez używania metalowych gwoździ). Cerkwie, odmienne kształtem od polskich podkarpackich, mają „gotyckie” proporcje, a ich charakterystyczne wieże z dekoracyjną łuską gontów pną się niemalże do samych niebios (ponad 50 m!). Sielski obraz Maramureszu cieniem grozi niedawnej przeszłości przykryła bardzo ważna wizyta w Muzeum Ofiar Komunizmu w Sygietcie.

Przez spektakularną Przełęcz Prislop, a potem wzdłuż (a raczej wysoko ponad) doliną Złotej Bystrzycy wjechaliśmy do Bukowiny. Tam dominującymi doświadczeniami były „Sykstyny pośród buków” – malowane (na zewnątrz!) monastery Voronetu, Humoru, Putnej i in. oraz liczne wątki polskie od pomnika legionistów w Kyrllibabie, poprzez Dom Polski w Suczawie do kopalni soli i sanktuarium maryjnego w Kaczyce.

Drugi co do głębokości w Europie wąwóz Bicaz o imponujących, pionowych skałach stał się dla nas bramą do właściwego Siedmiogrodu. Po bardzo długiej i niedogodnej drodze dopiero około północy dotarliśmy do Poiany Brasov, gdzie w nagrodę czekały nas aż trzy kolejne noce w wygodnym hotelu z przepiękną panoramą gór w tle. Wypadki stamtąd pozwoliły nam poznać - całkowicie odmienną od marmaroskiej i mołdawskiej - kulturę Sasów Siedmiogrodzkich, zapobiegliwych i wspaniale zorganizowanych w obliczu stałego zagrożenia tureckiego protestantów. Warowny kościół w Prejmer zawierający w obrębie podwójnych murów ażyl dla całej wioski

wraz z dobytkiem żywym czy twierdza chłopska w Rasnov to unikalne świadectwa historyczne. Pięknie położone krajobrazowo i bogate w zabytki miasta - Braszów, a szczególnie Sybin ze wspaniałą kolekcją dawnego malarstwa w Muzeum barona Brukenthala, reprezentują europejski poziom kultury. Malowniczy, lecz nieprawdopodobnie eklektyczny zamek królewski Peles w Sinaii jest lekcją historii młodego (i krótkotrwałego) królestwa Rumunii pod rządami władców z rodu Hohenzollern-Sigmaringen.

Dwa ostatnie dni na ziemi rumuńskiej przybliżyły nam starożytność tych ziem. Powstałe na miejscu dackiej stolicy Sarmizegetuzy rzymskie miasto Ulpia Traiana to właściwie rekonstrukcja, wspomagająca modną historiozoficzną doktrynę o dako-rzymskim pochodzeniu współczesnych Rumunów, ale „życie po życiu” szczątków antycznych (kapiteli, tablic z inskrypcjami) użytych jako budulec w dwunasto- i trzynastowiecznych okolicznych cerkwiach romańskich w Densus i Strei jest fascynującym dokumentem.

Pobieżna charakterystyka poszczególnych krain i miejsc widzianych w czasie rumuńskiego objazdu jest bardzo trudna. Nasuwa się tyle refleksji, tyle przeżyć natury estetyczno-metafizycznej! Uderza w tym kraju wielkie odrodzenie duchowe, które zauważyć można w rozwijającym się na monumentalną skalę budownictwie sakralnym, a przede wszystkim w zapelnionych przez wiernych, duchownych, mnichów i mniszki miejscach kultu i sprawowania przebogatej liturgii.

Poza wartościami poznawczymi z zakresu szeroko pojętej kultury, pozostają mi w sercu dwa przeciwstawne obrazy: stadka owiec z pasterzem na halach – znak przedwiecznej kontynuacji oraz potworne zabytki ery Ceausescu: murszejące, trędowate, lecz wciąż zamieszkałe bloki i umarłe już, przerażające szkielety fabryk gigantycznych rozmiarów – znak szaleństwa historii zupełnie niedawnej. Oby ten pierwszy obraz Rumunii nigdy nie przeminął a drugi zniknął jak po koszmarnym śnie.

Niedosyt piękna i historii tego kraju usiłowałam po powrocie uzupełnić lekturą. Najbardziej polecam książkę Łukasza Galuska i Michała Jareckiego Rumunia – przestrzeń, sztuka, kultura, Wydawnictwo Bosz, Olszanica 2008. I już pragnę wrócić do Rumunii...



## 1000 lat Wrocławia

W planie sobotniego popołudnia (25.07.2009) jest zwiedzanie wystawy 1000 lat Wrocławia w Pałacu Królewskim. Osoby znające miasto z wcześniejszych pobytów służbowych czy to prywatnych są zdumione i pierwsze pytanie, jakie zadają brzmi: gdzie we Wrocławiu znajduje się Pałac Królewski? Jest to nowa siedziba Muzeum Miejskiego we Wrocławiu przy ulicy Kazimierza Wielkiego 35 mieszcząca jego oddziały: Muzeum Historyczne, Muzeum Sztuki Medalierskiej i Muzeum Sztuki Mieszkańskiej.

W zasadzie jest to pałac barona Heinricha Gottfrieda Spätgena wzniesiony w stylu wiedeńskim w 1717 roku, który po zakupieniu w 1750 roku /od rodziny zmarłego barona/ przez króla pruskiego Fryderyka II Wielkiego służył, jako rezydencja kolejnym królom pruskim. Po przekazaniu w 1918 roku władzom miejskim Wrocławia, przeznaczony został na cele muzealne. Po II wojnie światowej, po odbudowie, znajdowało się tutaj w latach 1963 - 1999 Muzeum Archeologiczne oraz do 2004 roku Muzeum Etnograficzne - Oddział Muzeum Narodowego we Wrocławiu. Pałac przebudowywany wielokrotnie w XVIII i XIX wieku, obecnie składa się z budynku głównego i dwóch skrzydeł, wschodniego i zachodniego, połączonych ze sobą ozdobną kolumnadą, z bramami wjazdowymi, zamykającą dziedziniec od strony północnej. Od strony południowej do gmachu przylega zrekonstruowany ogród barokowy z kamiennymi rzeźbami Czterech Pór Roku. 19 kwietnia 2009 roku zostało w pałacu otwarte Muzeum Miejskie, które powstało 1 stycznia 2000 roku z połączenia Muzeów: Historycznego, Archeologicznego, Sztuki Medalierskiej, Militariów oraz Sztuki Cmentarnej, funkcjonujących dotąd jako samodzielne instytucje. Koszt remontu i modernizacji pałacu, które trwały osiem lat, wyniósł 48 mln złotych, z czego 70% to środki unijne. Powierzchnia użytkowa pałacu wynosi obecnie ponad 5 000 m<sup>2</sup>, z tego prawie 3 000 m<sup>2</sup>, to powierzchnia wystawiennicza. W dwóch częściach pałacu /południowej i wschodniej/ prezentowana jest wystawa 1000 lat Wrocławia przedstawiająca dzieje miasta od wczesnego średniowiecza po czasy współczesne. Zgromadzono ponad 3 000 zabytków ze zbiorów muzealnych i prywatnych, polskich i zagranicznych.

Jesteśmy oprowadzani przez Panią Marię Zazulczak, która stara się nam pokazać, ze względu na ograniczenia czasowe, najciekawsze zabytki w każdej z sal, w powiązaniu z bogatymi dziejami Wrocławia. Sale wystawowe są oznaczone datami ważnymi dla historii i rozwoju miasta. Parter - Wrocław w wiekach średnich /1000-1335-1526/, I piętro - Wrocław w czasach nowożytnych /1526-1648-1741/ i Czasy fryderycjańskie - apartamenty królewskie /1741-1815/, II piętro - Wrocław w XIX stuleciu /1808-1871-1914/ i Wrocław w XX stuleciu /1900-1945-2000/. Na ekspozycji jest bardzo dużo cennych zabytków, których nie sposób wymienić. Są obiekty kultury materialnej pochodzące z badań archeologicznych, dokumenty,

plany i widoki Wrocławia, dzieła sztuki sakralnej, księgi liturgiczne, wyroby rzemiosła artystycznego, portrety pędzla znakomitych malarzy, sceny z pól bitewnych, dawne ryciny i fotografie... W poszczególnych salach, które są zróżnicowane kolorystycznie, większość zabytków stojących na postumentach, szklanych półkach czy bezpośrednio wiszących na ścianie jest umieszczona w przeszklonej przyścienniej konstrukcji. Wewnętrzne oświetlenie narzuca pionowe podziały całego tzw. modułu przyściennego. Z tej aranżacji są wyłączone oczywiście zrekonstruowane pokoje rezydujących niegdyś tutaj królów pruskich oraz sale poświęcone czasom napoleońskim, gdzie są gabloty poziome. Interesujący jest fragment wystawy poświęcony najnowszym dziejom miasta z filmami prezentującymi Wrocław w okresie międzywojennym oraz jego odbudowę po II wojnie światowej. W tej ostatniej części ekspozycji przedstawione są m.in. Wystawa Ziem Odzyskanych i Kongres Intelktualistów z udziałem Pablo Picassa w 1948 roku, następne lata PRL-u, wystąpienia marcowe 1968 roku i powstanie NSZZ „Solidarność” w 1980 roku. W salach wystawowych znajdują się kioski do prezentacji medialnych, dające możliwość uzyskania dodatkowych informacji dotyczących określonego obiektu. Brakuje jednak ławek czy krzeseł, szczególnie w salach poświęconym najstarszym dziejom miasta, „aby przysiąść”, nie tylko dla podziwiania zabytków, ale i dla odpoczynku, bo jednak zwiedzanie wymaga dobrej kondycji. Obejrzenie dokładne takiej dużej ilości zgromadzonych obiektów jest czasochłonne. Warto przyjść jeszcze raz i indywidualnie zwiedzić całą ekspozycję oraz napić się, ponoć, wyśmienitej kawy w stylowej kawiarence w podziemiach gmachu.

*Janina Baj*

*(Korzystano z folderu Historia i sztuka Wrocławia w Pałacu Królewskim, Wrocław 2009 r., który towarzyszy ekspozycji oraz stron internetowych Muzeum Miejskiego Wrocławia)*

## **Wystawa „Europa to nasza historia”**

Multimedialna wystawa „Europa to nasza historia” prezentowana w Hali Stulecia, miała być jednym z głównych punktów wycieczki Stowarzyszenia Muzealników do Wrocławia. Czy rzeczywiście nią była?

Treścią ekspozycji była historia powstawania zjednoczonej Europy od 1945 roku, przeplatana osobistymi przeżyciami 27 uczestników najważniejszych wydarzeń. Każdy z nich emocjonalnie opowiedział swoją niezwykłą historię. Polskim bohaterem został Jerzy Borowczak – czołowy działacz „Solidarności”, uczestnik strajku w Stoczni Gdańskiej w 1980 roku. 1945 roku Europa osiągnęła dno otchłani – taka była wymowa pierwszej części wystawy. Panoramiczne, podświetlone zdjęcie lotnicze zbombardowanej Kolonii, wtopione w podłogę, przenosi zwiedzających w świat ruin i zgliszcz. Największe wrażenie zrobiły tu chyba pamiątki życia codziennego,

wykonane tuż po wojnie: zabawki z pocisków, stojak na choinkę zrobiony z granatu czy sukienki dziewczynek uszyte z kawałków flag aliantów. Sugestywnym elementem wystawy była makieta pomnika „Zniszczone miasto”. Pomnik ten, zaprojektowany ponoć dla Warszawy przez wybitnego rzeźbiarza Osipa Zadkina, trafił do Rotterdamu, po tym jak władze PRL odmówiły jego przyjęcia.

Odbudowana w nowym systemie Europa zaczyna się dzielić. Zwiedzający mogli zobaczyć symbol podziału Europy – Checkpoint Charlie – przejście graniczne między wschodnią i zachodnią częścią Berlina. Gigantyczne makiety pocisków, prezentowanego w skali 1:1 amerykańskiego Pershinga oraz sowieckiego SS 20 z trzema głowicami jądrowymi, symbolizowały zimną wojnę.

Kraje Europy Zachodniej powoli zaczęły się jednoczyć. W jednej z gablot zaprezentowany został traktat o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Węgla i Stali oraz pierwsza sztaba stali z napisem EUROPA, wytopiona w hucie Belvat w Luksemburgu w 1953 roku. Pokazana została również dekolonizacja krajów Afryki i Azji. Wymowa tego była jednak mocno kontrowersyjna. Zdemokratyzowane kraje Zachodnie rzekomo same doszły do przekonania, że należy dać wolność Murzynom, Arabom i Hindusom. Gandhi, który walczył z Anglikami o niepodległość Indii, pokazany został, jako człowiek zawdzięczający Anglikom wykształcenie, a walczący głównie z Pakistanem.

Z drugiej strony mamy na wystawie kraje Europy Wschodniej pod sowieckim butem. Symbolizuje to konstytucja Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej z poprawkami naniesionymi przez Stalina. Wszelki opór i walka o wolność była natychmiastowo dławiona, co pokazano na przykładzie Budapesztu z 1956 roku i Pragi z 1968. Przełomem w historii tej części Europy jest powstanie „Solidarności” (zaprezentowano słynnych 21 postulatów) i rola papieża Jana Pawła II. Gwoli wyjaśnienia trzeba dodać, że choć wystawa przyjechała z Brukseli, została we Wrocławiu znacznie zmieniona i rozszerzona. Stąd dość obszernie pokazano historię Polski ostatnich 20 lat.

Zwycięskie wybory 4 czerwca 1989 roku zmieniły Polskę, a wkrótce całą Europę Wschodnią. Niebawem okazało się, że możliwe jest zjednoczenie Europy, co nikomu się nawet nie śniło w latach stanu wojennego. Wystawa pokazała, jak bardzo zmienił się świat od 1945 roku. Niestety, myśl przewodnia poszła w kierunku zbytnej poprawności politycznej. W miarę oglądania ekspozycji coraz więcej osób z naszej grupy miało uwagi krytyczne. Slogany propagandowe były denerwujące. Teraz jesteśmy wspaniali, bo mamy Unię Europejską i niezawodną demokrację – to chcieli nam dać do zrozumienia autorzy wystawy.

Znacznie większe wrażenie zrobił na mnie fantastyczny pokaz z fontannami, przygotowany już na EURO 2012. Spektakl, który pozostanie w pamięci na długo.

*Stanisław Maliszewski*

## **Góra Kalwaria i Czersk**

Piękny sobotni poranek, 19 września 2009 roku, ostatni weekend kalendarzowego lata. Tradycyjnie już spod Arsenału wyrusza autokar muzealników na wycieczkę do położonej niespełna 30 km od Warszawy - Góry Kalwarii i Czerska. Dlaczego tam? - myślałam. Często przejeżdżałam przez to miasteczko, jadąc z Warszawy do moich ukochanych Kozienic i nigdy nie zatrzymałam się choćby na chwilę, może dlatego, że główna ulica miasta ciągle jest zatłoczona (miasto posiada połączenie z trasami wylotowymi we wszystkich kierunkach) i zniechęca do pozostania tu dłużej, niż to jest konieczne.

Po godzinie jazdy jesteśmy na miejscu. W Górze Kalwarii dołącza do nas przewodnik, pan Wojciech Prus-Wiśniewski, właściciel Prywatnego Muzeum Regionalnego w Górze Kalwarii, członek Towarzystwa Miłośników Góry Kalwarii i Czerska, człowiek pasji, który nie szczędząc czasu



i zaangażowania starał się przekazać nam całą swoją wiedzę o mieście i okolicy. A była ona ogromna. Oddajmy więc mu głos:

Pierwsza wzmianka o Górze, osadzie rybackiej, pochodzi z 1252 r. Jako miasto Góra zaistniała za sprawą biskupa poznańskiego Stefana Wierzbowskiego, który w 1666 r. zakupił zniszczoną w czasie potopu szwedzkiego wieś od braci Górskich i postanowił uczynić z niej sanktuarium męki Jezusa Chrystusa. Z Jerozolimy przywieziono do Góry ziemię, którą rozsypano na głównej arterii miasta prowadzącej w kierunku wzgórza zwanego Kalwarią. Starano się uczynić z niej nową Jerozolimę. Różnym obiektom nadane zostały nazwy występujące w Jerozolimie. Wielu z tych dawnych nazw używa się do dziś, np. Cedron - rzeczka płynąca u podnóża skarpy wiślanej, Betlejem - dzisiejszy Dom Pomocy Społecznej, (dawniej kolegium pijarskie), Wieczernik - kościółek leżący poza miastem, Kaplica Piłata - kościółek w centrum miasta, Kalwaria - wzgórze na terenie dzisiejszego cmentarza, Syjon - wzgórze w południowej części miasta - dawniej siedziba zakonu dominikanek.

Prawa miejskie Górze nadał król Michał Korybut Wiśniowiecki w 1670 r., określił nazwę miejscowości oraz herb zgodny z sugestiami biskupa Wierzbowskiego. Herb nawiązywał do cudownego ukazania się nad wzgórzem kalwaryjskim krzyża w otoczeniu wstającego słońca i księżyca - 26 grudnia 1667 r. Miejscowość miała nosić nazwę Nowej Jerozolimy, a herb - przypominać Mękę Pańską. Według koncepcji biskupa Wierzbowskiego miasteczko zbudowano na planie krzyża a jego podstawę stanowić miała Kalwaria - sztucznie usypane wzgórze. Punktem centralnym miasta była kaplica Piłata i tu przecinać się miały ramiona krzyża. Na końcu ramion usytuowano obiekty sakralne. Wierzchołek stanowił kościół bernardynów, na zakończeniu ramion bocznych zbudowane zostały klasztory zakonu dominikanów i pijarów. Od kaplicy Piłata na Kalwarię wiodła szeroka droga z 12 stacjami Męki Pańskiej, niestety nie zachowała się do naszych czasów. Miasto miało być przeznaczone wyłącznie dla katolików a program biskupa Wierzbowskiego był programem sakralnym konsekwentnie realizowanym. Przywiązanie biskupa do miasta może potwierdzać jego pochówek pod ołtarzem w krypcie kościółka „Na Górze”. Swój program realizował na terenie Nowej Jerozolimy również marszałek koronny Franciszek Bieliński - fundator barokowego kościoła parafialnego wybudowanego w latach 1755-1759, na zgliszczach drewnianych zabudowań klasztornych, w którego podziemiach znajduje się trumna z jego prochami. Po upadku państwa polskiego w 1795 r. miasto dostało się pod panowanie Prus, które rozpoczęły sekularyzację dóbr kościelnych. Rząd pruski zezwolił też na osiedlanie się w samym mieście jak i jego okolicach ludności żydowskiej i niemieckiej.

Od 1815 r. Góra wchodziła formalnie w skład Królestwa Polskiego. Fakt stacjonowania na terenie miasta oddziałów rosyjskich wpłynął zapewne na wybudowanie na miejscu zakonu dominikanów, prawosławnej cerkwi.

Zmarłych żołnierzy i oficerów rosyjskich chowano na miejscowym cmentarzu, na którym zachowały się nieliczne już dziś nagrobki. Również ludność żydowska od początków XIX w. założyła swój cmentarz w pobliżu wzgórza kalwaryjskiego. Kirkut usytuowany został tuż za cmentarzem katolickim i mimo zdewastowania i zbezczeszczenia w czasie II wojny światowej przez nazistów przetrwał dzięki ogromnemu wysiłkowi i zaangażowaniu pana Feliksa Wolfa Karpmana, mieszkańca Góry Kalwarii, uczestnika powstania w getcie warszawskim i więźnia Treblinki.

Kilkanaście metrów za wejściem znajduje się zabytkowa furtka, przeniesiona po wojnie z posesji Alterów. Otwory w jej dolnej części to ślady po kulach. Samotna, tworzy prosty, lecz jakże sugestywny pomnik. Ścieżka za furtką wiedzie pomiędzy macewami do ohelu, chroniącego szczątki cadyka Altera oraz jego wnuka Judy Arie Lejba. Ten niewielki budynek został odbudowany po wojnie staraniem pana Feliksa Wolfa Karpmana. W środku zawsze leży dużo kartek - tak zwanych kwitluchów - na których pobożni Żydzi zapisują swe prośby do cadyka.

W 1867 r. Góra uzyskała status miasta powiatowego, ale już w 1883 r. go utraciła. Odzyskanie nastąpiło prawdopodobnie jeszcze w czasie trwania I wojny światowej na przełomie 1916/1917 r. Okres międzywojenny to czas znaczących dla społeczności miejskiej inwestycji w zakresie uruchomienia elektrowni i sieci przesyłowej energii elektrycznej w 1931 r. oraz sieci wodociągowej i kanalizacyjnej. Wielkie zasługi położył dla miasta w tej sprawie Aleksander Dzejko - burmistrz miasta (od 1928 r.). W tym czasie wybudowany został ze składek społeczeństwa Dom Ludowy - dziś budynek kina i Ochotniczej Straży Pożarnej, uruchomiono też łaźnię miejską.

Jeszcze przed I wojną światową Góra Kalwaria była miejscem szczególnie często odwiedzanym przez Żydów niemal z całej Polski. Przyczyną był słynny ród cadyków, z których wywodził się jeden z najsłynniejszych - Abraham Mordechaj Alter. Liczne pielgrzymki wyznawców judaizmu stały się zapewne przyczyną sfinansowania m.in. przez ks. S. Lubomirskiego i hr. T. Zamoyskiego budowy kolejki wąskotorowej. Linie uruchomiono w 1898 r., miała ona łączyć Warszawę z zespołem cegielni w Baniosze i przewozić żydowskich pielgrzymów do Góry Kalwarii (funkcjonowała do 1971 r.).

Góra była również miejscem uroczystości z udziałem Józefa Piłsudskiego. Na błoniach nad Wisłą - 3 sierpnia 1921 r. Marszałek Polski dekorował krzyżem Virtuti Militari ułanów z dywizjonów artylerii konnej biorących udział w wojnie polsko - rosyjskiej. Na pamiątkę tego wydarzenia w 1931 r. na miejscu dekoracji postawiono kamienny obelisk. Po 1945 r. obelisk został zakopany w ziemi i przeleżał w niej kilkadziesiąt lat, aż do 1989 r. skąd dzięki wysiłkom Społecznego Komitetu Budowy Pomnika został wykopany i ponownie postawiony na dawnym miejscu. Komitet doprowadził również do ufundowania w 1989 r. ze składek społecznych popiersia Marszałka Józefa

Piłsudskiego, przed którym odbywają się dziś wszystkie ważne uroczystości państwowe i miejskie.

Okres wojny i okupacji w Górze Kalwarii zaznaczył się kilkoma znanymi faktami. Władzę w mieście objął burmistrz będący z pochodzenia Niemcem - Ewald Jahnke (przedwojenny fotograf). Realizując politykę Niemiec całą ludność żydowską skupiono w getcie między ulicami Pijarską, Piłsudskiego, Senatorską i Strażacką, skąd w lutym 1941 r. wyprowadzono do getta w Warszawie i dalej do obozu zagłady w Treblince. Góra Kalwaria wyzwolona została spod okupacji hitlerowskiej 17 stycznia 1945 r. przez 1 Armię WP. Władzę w mieście objął Komendant Wojenny Miasta Góry Kalwarii kapitan Bermas. Oficjalnie funkcję burmistrza sprawował Stefan Kabala.

W lata 1945-1989 na terenie miasta powstały 4 szkoły ponadpodstawowe a szkolnictwo podstawowe uzyskało dwa nowe obiekty. Powstało również kilka znanych w całej Polsce zakładów przemysłowych np. Zakłady Przetwórstwa Owocowo-Warzywnego Hortex, Fabryka Artykułów Turystycznych i Sportowych Polsport (na bazie przedwojennej fabryki Kulmatyckiego - „Szermierz”). Powstało również w końcu lat 60-tych duże osiedle mieszkaniowe między ulicami Pijarską - Kardynała S. Wyszyńskiego, a na początku lat 70-tych osiedle spółdzielcze przy ul. Pijarskiej. Następne przedsięwzięcie w zakresie budownictwa mieszkaniowego zostało zrealizowane na początku lat 90-tych. W 1954 r. otwarto linię kolejową na trasie Łuków - Skierniewice. W 1958 r. w zabytkowym budynku przy ul. ks. Sajny 1 w tzw. „pałacu biskupim” - umieszczone zostało Archiwum Państwowe. W 1992 r. oddany został do użytku nowy budynek poczty przy ul. Kalwaryjskiej.

W latach 1989 i 1990 nastąpiło poważne ożywienie życia społecznego. Góra doczekała się lokalnego pisma „Prowincjusz” wydawanego przez Komitet Obywatelski „Solidarność” w latach 1989-1991, „Biuletynu Zarządu Miasta i Gminy” wydawanego przez władze miejskie w latach 1990 -1994, prywatnej gazety „Nad Wisłą” wydawanej od 1994 r.

W styczniu 1992 r. zmarł Edward Marchocki - długoletni nauczyciel, dyrektor liceum ogólnokształcącego i kustosz prywatnego muzeum. Z chwilą jego śmierci zaprzestała działalności ta ważna dla miasta placówka kulturalna, lecz wkrótce nastąpiło jej „odrodzenie”. Pan Wojciech Prus-Wiśniewski w swoim domu przy ul. Marianki 41a utworzył Prywatne Muzeum Etnograficzne, obecnie pod nazwą „Regionalne”, nad którym pieczę sprawuje Towarzystwo Miłośników Góry Kalwarii i Czerska istniejące od 1987 r. Na początku lat 90-tych powstało też „Communio Graphis” skupiające 30 nieprofesjonalnych artystów rzeźbiarzy i malarzy działających na terenie Góry Kalwarii. Na mocy decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Warszawie, miasto Góra Kalwaria w 1991 roku zostało wpisane do rejestru zabytków.

## NIEKTÓRE ZABYTKI GÓRY KALWARII I CZERSKA

### Zespół klasztorny pobernardyński, ul. ks. Sajny 2

Do najciekawszych zabytków Góry Kalwarii zalicza się zespół kościelno-klasztorny bernardynów z kościołem parafialnym p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny. Pierwotny kościółek uległ zniszczeniu ok. 1649 r. Parafię założoną na przełomie XII/XIII w. przeniesiono do kościoła w zachodniej części miasta (obecnie nieistniejącego). Po pożarze drewnianych zabudowań klasztornych w 1755 r. rozpoczęto wznoszenie murowanych, których fundatorem był Franciszek Bieliński marszałek wielki koronny. Zespół klasztorny powstał wg projektu Jakuba Fontany w 1848 r. Do roku 1864 budynki znajdowały się w rękach bernardynów, od 1952 r. należą do marianów.

Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Marii Panny - jednonawowy, wzniesiony na planie dwóch prostokątów (nawa i prezbiterium) z kwadratową kaplicą św. Waleriana. Wybudowany w stylu barokowym, fasada zachodnia trójosiowa, sklepienia kolebkowo-krzyżowe i owalne okna w zwieńczeniach ołtarzy. Wnętrze barokowe i rokokowe. Warto zwrócić uwagę na chrzcielnicę z XVII w., ambonę z 2 poł. XVIII w. (rokokowa) i sarkofag patrona Góry Kalwarii św. Waleriana, wykonany z czarnego marmuru (koniec XVIII w.). W późnorenesansowym ołtarzu znajduje się obraz „Matki Bożej z Dzieciątkiem”, a w zwieńczeniu – „Św. Bonawentury”. Pary kolumn wydzielają boczne nisze z postaciami świętych Piotra i Pawła. Późnobarokowe ołtarze boczne zdobią obrazy: „Wizja św. Franciszka”, „Święta Rodzina”, „Św. Antoni z Padwy” i „Ofiarowanie w świątyni”. Wszystkie namalowane w 3 ćw. XVIII w. prawdopodobnie przez Szymona Czechowicza. W kościele znajduje się też cudowny obraz Matki Bożej Górskiej, zwanej także Łaskawą Matką Pocieszenia. Obraz pochodzi z początku XVII w., przedstawia Najświętszą Maryję Pannę w koronie z berłem w prawej ręce i Dzieciątkiem. Dziecię Jezus trzyma księgę i różyczkę w lewej ręce, a prawą błogosławi. Zachowało się także 14 barokowych stacji Męki Pańskiej z 2 poł. XVIII w. W podziemiach pochowany jest fundator kościoła i klasztoru Franciszek Bieliński. Dziś jest to kościół parafialny. Dziedziniec został odgradzony od ulicy żeliwnym ogrodzeniem z bramą, nad którą na filarach znajdują się 4 kamienne, barokowe XVIII wieczne rzeźby przedstawiające: św. Franciszka z Asyżu, Antoniego Padewskiego, Jana Kapistrana i Bernardyna Sieneńskiego.

### Kaplica św. Antoniego z Padwy

Wybudowana została w niewielkiej odległości od kościoła parafialnego na malowniczym zboczu skarpy wiślanej w 2 poł. XVIII w. w stylu barokowym. We wnętrzu ozdobna polichromia neorokokowa z 1903 r., przedstawiająca trzy sceny z życia Świętego: nawrócenie rycerza, uzdrowienie chorego i kazanie do ludu. Ponownie odnowiona w 1957 r. w tym samym

stylu. W neobarokowym ołtarzu z 1903 r. rzeźba św. Antoniego i relikwiarz św. Antoniego w kształcie ręki z XVIII w. Ta maleńka kaplica w czerwcu przyciąga rzesze wiernych. Kult trwa tu nieprzerwanie od XVII wieku.

#### Ratusz miejski - ul. Ratuszowa 1

Klasycyistyczny pałacyk wybudowany w latach 1829-1834 wg projektu Bonifacego Witkowskiego z poprawkami Henryka Marconiego (arkady kolumnowe). Restaurowany w latach 1919-1920 (na ścianie frontowej herb miasta). Zniszczony w czasie II wojny światowej, odbudowany w latach 1950-51. Obecnie jest siedzibą władz miejskich.

Dawne Kramy - tzw. jatki, usytuowane na tyłach ratusza, pochodzą z 1836 r. Wybudowane zostały wg projektu architekta Bonifacego Witkowskiego, zawierają podcienia z kolumnadą tokańską. Odnowione i wykorzystywane są zgodnie z pierwotnym przeznaczeniem na punkty usługowe i handlowe.

#### Kościół filialny p.w. Podwyższenia Krzyża Św. „Na Górcie” ul. Marianki

Barokowy kościół, zwany Kaplicą Piłata lub też Kościołem „na górcie” wzniesiony został na usypanym wzgórzu około 1680 r. z fundacji założyciela miasta biskupa Stanisława Wierzbowskiego u zbiegu ramion krzyża tworzonego przez główne ulice miasta i był jednym z centralnych elementów powstającej wówczas Kalwarii. W 1791 r. rozbudowany został o zakrytą i kryptę a fundatorem był Franciszek Zambrzycki biskup dardaneński sufragan kijowski. W latach 1791-1879 kościół użytkowany był jako parafialny, obecnie kościół garnizonowy. Pod częścią ołtarzową znajduje się krypta grobowa, w której umiejscowiona jest ołowiana trumna ze szczątkami St. Wierzbowskiego. Późnobarokowa ambona oraz kamienna kropielnica pochodzą z II połowy XVIII w. Na zewnątrz osi prezbiterium znajduje się barokowa figura Chrystusa z pocz. XVIII w. Także tutaj zobaczyć można najcenniejszy zabytek sakralny Góry Kalwarii, XVI-wieczną, woskową Pięć. Przywieziona została do Polski prawdopodobnie na zamówienie Króla Zygmunta III Wazy. Do Góry trafiła jako dar królowej Eleonory – żony króla Michała Korybuta Wiśniowieckiego. Rzeźba wykonana z lanego wosku pokryta jest barwną polichromią i umieszczona w szklanej gablocie. Za rzeźbą znajduje się jedwabna, haftowana tkanina z widokiem Jerozolimy i Golgoty z trzema krzyżami. Ciekawostką jest to, że brodę Jezusa okalają ciemne, ludzkie włosy.

#### Kościół rektoralny p.w. Opatrzności Bożej na Mariankach, ul. Papczyńskiego

Pochodzi z 1674 r. ufundowany przez biskupa St. Wierzbowskiego, dawniej jeden z elementów Kalwarii - Wieczernik. Jest to najlepiej zachowany obiekt należący do barokowego układu miasta. Opiekę nad nim sprawowali do 1864 r. marianie. Po usunięciu księży, kościół i klasztor popadły w ruinę i miały być zlikwidowane. Jednak kościół ocalał a marianie wrócili

tutaj w latach 50-tych XX w. Po 1890 r. restaurowany kosztem Augustowej Potockiej, kolejny, gruntowny remont i zmiana wystroju została wykonana w 1962 r. Największym skarbem kościoła jest sarkofag ze szczątkami ojca Stanisława Papczyńskiego, założyciela księży marianów, który dzielnie wspomagał biskupa Wierzbowskiego w budowie Góry Kalwarii.

Wystrój wnętrza świątyni utrzymany jest w stylu barokowym. Na ścianie bocznej wisi kopia ikony maryjnej pijarów z końca XVII w. W następnych latach kościół otrzymał obraz Wieczery Pańskiej, namalowany w 1968 r. przez Marię Neumann – Hiszpańską, trzy dzwony w 1965 r. oraz figurę kamienną ojca Papczyńskiego wyrzeźbioną przez Andrzeja Kossa. Na terenie w pobliżu kościoła rozstawione są stacje drogi krzyżowej, wykonane, począwszy od 1985 r., przez rzeźbiarkę Hannę Grocholską. Praca nad nimi trwała 12 lat.

Kolejnym punktem programu wycieczki był Zamek Książąt Mazowieckich w Czersku

Czersk dzisiaj jest niewielką wioską, ale w XII w. był jednym z ważniejszych grodów Mazowsza. Pierwsze pisemne wzmianki o Czersku pochodzą z XI w. a już pod koniec XIII w. stał się najważniejszym ośrodkiem politycznym i kościelnym Książąt Mazowieckich. Przed 1252 r. przeniesiono tu siedzibę archidiaconatu, wtedy najwyższą władzę kościelną południowego Mazowsza. Kaplica grodowa w Czersku uzyskała prawa kolegiaty a miasto w 1262 r. stało się stolicą dzielnicowego księstwa. Prawdopodobnie po raz pierwszy Czersk otrzymał prawa miejskie już w połowie XIV wieku. Natomiast w 1386 r. książę Janusz Starszy ponownie nadaje mu prawa chełmińskie po zniszczeniach, spowodowanych wielokrotnymi pożarami drewnianych konstrukcji. Spowodowało to zarówno zmiany prawne jak i administracyjne m.in. wytyczono prostokątny rynek między ulicami Warszawską, Warecką, Mostową i Rybacką i w 1388 r. rozpoczęto budowę murowanego Zamku, na planie dziewięciokąta. Obwód murów został przedzielony dwoma wieżami cylindrycznymi a także wieżą bramną na planie prostokąta. Na dziedzińcu mieściła się kaplica, dom mieszkalny i studnia. Zamek prezentował się bardzo okazale i miał duże znaczenie militarne. Mury zewnętrzne miały grubość ok. 2 m, a wysokość ok. 8 m. Szczytem murów biegły ganki strażnicze. Gdy tereny te zostały przyłączone do Królestwa Polskiego (1526 r.), zamek stał się własnością królewską i podlegał królowej Bonie. Natychmiast rozpoczęto jego unowocześnianie. Odnowiony wraz z podniesionymi wieżami przybrał wygląd godny rodziny królewskiej. Dodatkowo na miejscu pomieszczeń gospodarczych przy północnym murze powstała nowa siedziba królowej. Odnowiono kościół św. Piotra a także wybudowano budynek przy murze południowym. W czasie potopu szwedzkiego, w 1656 r., zamek doznał bardzo poważnego uszczerbku. Wojska szwedzkie po klęsce pod Warką wycofując się opanowały twierdzę czerską i doszczętnie ją zdewastowały.

W latach 1762-1766 starosta czerski marszałek wielki koronny Franciszek Bieliński podjął próbę odbudowy zamku (wtedy powstał most przez fosę), jednak po dostaniu się pod zabór pruski w XVIII w. mury zostały zburzone, co pozbawiło twierdzę resztek znaczenia militarnego. Od tego czasu zamek jest w ruinie.

Do dziś w dobrym stanie zachowały się wysokie mury obronne, brama wjazdowa, dwie cylindryczne wieże oraz fundamenty domu mieszkalnego i kaplicy. Prezentuje się on szczególnie imponująco od strony Wisły, zaś z jego wież roztacza się przepiękny widok na okolicę.

W Czersku obok zamku stoi kościół parafialny pod wezwaniem Przemienienia Pańskiego zbudowany w latach 1805-1806, z cegły pochodzącej z rozbiórki zamku. Kościół został zbudowany na planie prostokąta w stylu neobarokowym. Pod koniec XIX w. dobudowano zakrystię i skarbiec, a także wieżę, na której szczycie znajduje się dzwon konsekrowany 23 września 1956 r. Rzeźbiony drewniany ołtarz wykonany w 1901 r. zdobiony jest przez obrazy: „Przemienienie Pańskie” oraz „Matka Boża Częstochowska”. Warto również zwrócić uwagę na pochodzącą z początku XIX w. klasycystyczną chrzcielnicę o kształcie kulistym oraz drewnianą ambonę, wykonaną w poł. XIX w. przez Wojtasika z Warki.

Ostatnim punktem programu i jednocześnie miejscem spotkania przy ognisku było Muzeum Regionalne Bożeny i Wojciecha Prus-Wiśniewskich. Wracamy więc do Góry Kalwarii na ul. Marianki 41a, gdzie zabawimy dłużej. Niezmordowany gospodarz tym razem oprowadza nas po swoich włościach a w tzw. międzyczasie rozpala się ognisko i pierwsze pieczone kiełbaski zaczynają skwierczeć na ruszcie. Będziemy wypoczywać w pięknym ogrodzie w otoczeniu kilkuset ponad 30-letnich drzew iglastych, liściastych, krzewów jak i innych osobliwości nie tylko botanicznych.

### Muzeum Regionalne

Położone na niewielkim historycznym wzniesieniu na Mariankach (112 m n.p.m.) zwanym „Syjonem”, na którym niegdyś w Nowej Jeruzalem stały zabudowania klasztorne i kościół dominikański p.w. „Domku Matki Bożej”. Na gruzach dawnej świetności, w 1989 roku powstało Prywatne Muzeum Etnograficzne obecnie istniejące pod nazwą „Regionalne”. Właściciele stale powiększają swoje zbiory nie szczędząc czasu i zaangażowania w propagowanie wiedzy o regionie.

Dom państwa Wiśniewskich, jak i przyległy teren zostały zagospodarowane na cele kulturalno-oświatowe, ogólnodostępne dla społeczeństwa.

Na terenie o powierzchni ponad 2 tys. m<sup>2</sup> możemy zobaczyć eksponaty większego formatu o profilu etnograficznym, wykonane przez miejscowych rzemieślników okresu XIX i XX w.

Znajduje się tu też szereg okazów kamieni od najmniejszych do największych, wielotonowych głazów, sprowadzonych z miejsc ważnych dla naszego kraju, jak i z zagranicy.

Szczególna ich mnogość została umieszczona w eliptycznej mozaice w jednej z sal podziemnego muzeum, jako wotum wdzięczności za szczęśliwe powroty z wypraw turystycznych. W podziemnej części budynku, znajduje się zbiór kopii dokumentów historycznych o wielkim znaczeniu dla miasta i regionu; militaria i umundurowania z okresu międzywojennego, jak i z okresu po II wojnie światowej; narzędzia i przedmioty wyrobu rękodzielniczego rzemieślników tutejszego regionu. Wyeksponowano szaty zakonne wspólnot dominikańskich i bernardyńskich, jak i różne stroje ludowe. W jednej z sal prezentowana jest archeologia ziemi czersko-kalwaryjskiej i Podlasia. W gablotach znajdują się odznaczenia wojskowe, partyzanckie, oraz szereg innych eksponatów ofiarowanych przez zwiedzających. Można obejrzeć tu również kolekcję muszli, motyli, gadów, zwierzyny łownej, liczne rzeźby w drewnie i kamieniu. Na ekspozycji znajdują się także pamiątki pozyskane z wielu krajów Europy, Azji i Afryki.

Do odwiedzenia tego historycznie ciekawego miejsca zwanego niegdyś „Syjonem” zachęcają Państwo Bożena i Wojciech Prus-Wiśniewscy, którzy oprowadzając po muzeum udzielają wyczerpujących informacji historycznych.

Dziękując za gościnę życzymy właścicielom dużo zdrowia i wielu zwiedzających. A ci, którzy nie byli niech żałują, bo atmosfery tego wyjazdu nie da się opowiedzieć.

*Barbara Mikocka*

## ZWIEDZANIE WYSTAW Z KOMISARZEM

### Wystawa „Zofia Stryjeńska 1891-1976”

29 czerwca 2009 r. grupa muzealników (około 40 osób) – członków Stowarzyszenia Muzealników Polskich i osób niezrzeszonych w naszym SMP a zainteresowanych pogłębionym zwiedzaniem wystaw, spotkała się w hallu Muzeum Narodowego w Warszawie, by tym razem wraz z dr. Katarzyną Nowakowską-Sito obejrzeć warszawską edycję wystawy monograficznej „Zofia Stryjeńska 1891-1976”.

Pani Nowakowska-Sito, komisarz wystawy, podkreśliła, że tak dużą prezentację prac tej artystki można było w Warszawie obejrzeć po raz pierwszy (przedsmak dały prace artystki prezentowane podczas wystawy Grupy Rytm w 2001 r.) – w ogóle była to pierwsza monograficzna wystawa Zofii Stryjeńskiej, warszawska zaś edycja znacznie różniła się od krakowskiej i poznańskiej, co wynikało nie tylko z możliwości lokalowych warszawskiego muzeum, ale także ze względu na pewne przestawienie akcentów. Muzeum warszawskie posiada największą kolekcję prac artystki, w której

znajdują się jej najważniejsze realizacje, jak wielkoformatowe prace z lat 20.: dekoracyjne panneaux z przedstawieniem alegorii miesiący Pory roku do Pawilonu Polskiego na Międzynarodowej Wystawie Sztuki Dekoracyjnej w Paryżu 1925 roku (odznaczone Grand Prix), alegorie Ogień i Woda do Poselstwa Polskiego w Sofii (1928); cykl Pascha (1917–1918), czy kompletne teki Bożki słowiańskie (1918, 1922, 1934), łącznie z monumentalnymi projektami na ten temat do Baszty Senatorskiej na Wawelu (1917).

Zofia Lubańska, córka krakowskiego rękawicznika, Franciszka Lubańskiego, wcześniej ujawniła talent – jej potrzeba wypowiedzi artystycznej od dzieciństwa znajdowała ujście w tworzonych barwnych scenach z otaczającego ją, krakowskiego życia (ten fragment biografii na wystawie doskonale ilustrowały archiwalia ze zbiorów rodziny Stryjeńskich). Plastycznie kształciła się w prywatnej szkole artystycznej Leonarda Stoynowskiego, a po jej zamknięciu w Szkole Sztuk Pięknych Marii Niedzielskiej, gdzie przeszła szkołę rysunku, malarstwa i sztuki stosowanej pod kierunkiem Jana Łukowskiego, w 1910 r. wyjechała do Monachium, by po celująco zdanym egzaminie (w przebraniu męskim i z paszportem swego brata Tadeusza) zapisać się do Akademii Sztuk Pięknych, gdzie ponad rok studiowała rysunek u Gabriela von Hacela, u Fritza Burhardta – anatomię i u Hugona Hübermanna – malarstwo. Po powrocie do Krakowa zwróciła uwagę krytyki w roku 1912 cyklami prac poświęconych bajkom, kolędom i strojom ludowym, sławę zdobyła już, jako Zofia Stryjeńska (za Karola Stryjeńskiego wyszła w roku 1916) cyklem autolitografii *Bożki słowiańskie* wydanych w tece w 1918 r.

Zofia Stryjeńska należała do najbarwniejszych postaci życia artystycznego międzywojennej Polski. Początkowo była związana z Krakowem, później z Zakopanem (należała do zakopiańskiej kolonii artystów, przyjaźniła się z Leonem Chwistkiem, Witkacym, Rafałem Malczewskim), a od połowy lat 20. z Warszawą. Wówczas to – uczestnicząc aktywnie w życiu plastycznym, literackim i teatralnym stolicy – Stryjeńska stała się symbolem pewnej epoki, trafiając przede wszystkim w sedno gustów ówczesnej inteligencji. Jej sztandarowe dzieła, ale również prace z zakresu grafiki użytkowej i, jak to się dzisiaj mówi, designu, wpisały się w ikonosferę zarówno okresu międzywojennego jak i lat powojennych (co najmniej dwa pokolenia wychowały się na jej wizji polskiego folkloru).

Stryjeńska uprawiała malarstwo sztalugowe, wielkoformatowe, grafikę użytkową i książkową, projektowała dekoracje teatralne i kostiumy, pisała widowiska baletowe, projektowała tkaniny, zabawki, dekorowała porcelanę. Całe życie zafascynowana była folklorem polskim, w którym upatrywała źródło całej polskiej kultury i folklor był obecny w całym jej dziele.

Warszawska wystawa, ciekawie komentowana przez panią komisarz, uzupełniana fascynującymi informacjami biograficznymi, środowiskowymi, pozostawiła wrażenie niesłychanie barwnego, żywiołowego świata stworzonego przez artystkę o nietuzinkowej osobowości.

Zebrani muzealnicy podziękowali za oprowadzanie Pani Katarzynie Nowakowskiej-Sito gorącymi brawami.

E. Cieślak

## WYSTAWY, WYDAWNICTWA

### **Udział Stowarzyszenia Muzealników Polskich w XVIII Targach Książki Historycznej na Zamku Królewskim w Arkadach Kubickiego**

Stowarzyszenie Porozumienie Wydawców Książki Historycznej zwróciło się do Stowarzyszenia Muzealników Polskich z propozycją wzięcia udziału w XVIII Targach Książki Historycznej, które po raz pierwszy odbyły się miały na Zamku Królewskim w Warszawie w Arkadach Kubickiego. Na posiedzeniu Zarządu Głównego Stowarzyszenia Muzealników Polskich w Krakowie - 30 marca 2009 r. podjęto uchwałę o wzięciu udziału SMP w Targach, za pośrednictwem Oddziału Mazowieckiego. Targi, co roku odwiedza ok. 7 - 8 tysięcy gości. Na Targach wręczane są nagrody Klio dla najlepszych wydawnictw. Wiele muzeów wydaje pozycje historyczne, które są dostępne tylko w danym muzeum, nie stać także większości muzeów na samodzielne wynajęcie stoiska na Targach. Aby zaistnieć na rynku wydawniczym, Stowarzyszenie Muzealników Polskich wynajęło jedno stoisko dla chętnych muzeów z Polski. Przedmiotem ekspozycji były wydawnictwa książkowe, periodyki, katalogi wystaw o szeroko rozumianej tematyce historycznej.

XVIII Targi Książki Historycznej odbyły się w dniach 26-29 listopada 2009 r. Stoiska ekspozycyjne dostępne były codziennie od godz. 9.00 do 19.00. Na uroczystym otwarciu 26 listopada oficjalnie powitano wśród wydawców nasze Stowarzyszenie. Na Targach poza wydawnictwami książkowymi na naszym stoisku muzea prezentowały także swoje bezpłatne materiały promocyjne. Osobami odpowiedzialnymi za kontakt z muzeami chcących wziąć udział w Targach z ramienia SMP OM były panie Iwona Sobierajska i Elżbieta Ornowicz. Zainteresowane muzea przesyłały do pani Sobierajskiej zgłoszenia, wykazy proponowanych książek z cenami, uzgadniały sposoby dostarczenia książek na Targi itp.

Do stoiska SMP zgłosiło się 17 muzeów z całej Polski: Muzeum Etnograficzne w Krakowie, Żup Krakowskich w Wieliczce, Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce, Mazowieckie w Płocku, Mazowska Zachodniego w Żyrardowie, Miejskie w Żorach na Śląsku, Regionalne w Siedlcach, Romantyzmu w Opinogórze, Warmii i Mazur w Olsztynie, Wsi Radomskiej w Radomiu, Ziemi Mińskiej w Mińsku Mazowieckim, Muzeum w Gliwicach, Ostródzie, Muzeum Mikołaja Kopernika w Fromborku, Państwowe Muzeum

Etnograficzne w Warszawie, Muzeum Literatury im Adama Mickiewicza w Warszawie oraz miałyśmy wydawnictwa własne SMP OM.

Zgłoszono nam do sprzedaży 167 tytułów książek (tj. 844 sztuk książek) o wartości 15 508 zł, sprzedano 240 książek za 5 514 zł, co stanowi 28,43% wystawionych książek. Największym powodzeniem cieszyły się tańsze wydawnictwa, albumy były za drogie dla kupujących. Najwięcej kupiono książek dostarczonych przez Muzeum w Płocku, Ostrołęce i Siedlcach.

Codziennym rozliczeniem kasy, a potem rozliczeniem sprzedanych książek, zwrotem niesprzedanych, rozliczeniami do wystawienia faktur przez muzea i przelewami pieniędzy zajmowała się nasza skarbniczka Oddziału – pani Regina Dziklińska.

Targi trwały 4 dni. Dzięki dyrektorom Muzeów, do których zgłosiłam się z prośbą o pomoc, mogliśmy ustalić dyżury do obsługi naszego stoiska. Obsługa stoiska, informacja, sprzedaż, wystawianie rachunków, dzienne spisy i rozliczenie sprzedanych książek wymagało minimum dwóch osób jednocześnie na dyżurze.

Składam gorące podziękowania za wyrażenie zgody na dyżur na naszym stoisku na Targach Książki pracowników muzeów – Dyrektorom:

- prof. dr hab. Januszowi Ciskowi z Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie
- dr Adamowi Czyżewskiemu z Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie,
- mgr Henrykowi Banasiukowi z Muzeum Literatury w Warszawie,
- mgr Jolancie Wiśniewskiej z Muzeum Warszawskiej Pragi, Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy,
- mgr Bogusławowi Nietrzebka z Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie,
- mgr Ilonie Jaroszuk - Nowak z Muzeum Wsi Radomskiej w Radomiu,
- mgr Leonardowi Sobierajowi z Muzeum Mazowieckiego w Płocku.



Wszystkim muzealnikiem wolontariuszom biorącym udział w XVIII Targach Książki Historycznej, którzy poświęcili swój czas nie tylko w dni robocze, tj. czwartek, piątek, ale także w sobotę i niedzielę należą się gorące podziękowania. Dyżuruowało na Targach 17 osób z różnych muzeów: z Warszawy – Iwona Sobierajska, Katarzyna Jakimiak, Patrycja Labus, Halina Czubaszek, Katarzyna Kuzko, Joanna Sienkiewicz, Bartłomiej Karch, Hanna Pilcika-Ciura, Anna Gwiazda, Elżbieta Ornowicz, Grażyna Nowakowska, Krystyna Kosyl, Regina Dziklińska, z Radomia Ewa Nakoneczna, z Żyrardowa Barbara Rzczycka, z Płocka Agnieszka Płócienniczak i Agnieszka Plichta.

Nasze stoisko cieszyło się ogromnym zainteresowaniem, goście dopypywali się o wiele publikacji z różnych rejonów kraju, piękne albumy oglądali i żalowali, że są dla nich za drogie.

Do prezesa Zarządu Głównego Andrzeja Sołtana zgłosili się już organizatorzy Targów. Podziękowali za zorganizowanie interesującego stoiska wydawnictw muzealnych oraz zaproponowali wynajęcia podwójnego stanowiska. Na obecnej powierzchni już w tym roku nie byliśmy w stanie wyeksponować wszystkich tytułów.

Dla muzeów z terenów poza Mazowszem nie wygodne było wynajęcie firmy kurierskiej, która dostarczyłaby książki w oznaczonym dniu (w przeddzień Targów) w oznaczonych godzinach do magazynów w Arkadach Kubickiego na Zamku Królewskim. Po zamknięciu Targów tylko część muzeów mogła przyjechać po odbiór książek, Muzeum Historyczne w Krakowie zgodziło się zabrać niesprzedane książki z Muzeum Etnograficznego w Krakowie i Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, pozostałe książki musieliśmy przewieźć do siedziby Oddziału Mazowieckiego SMP w Państwowym Muzeum Archeologicznym, skąd były odbierane przez muzea lub będą wysyłane Poczta Polska, gdyż przesyłki kurierskie są zbyt drogie.

*Halina Czubaszek  
Prezes OM SMP*

## **Po raz pierwszy wydano w Polsce**

Pewnie niektórzy pamiętają wspaniałą współorganizatorkę naszego wyjazdu do Sankt Petersburga w maju 2003 r., uroczą Rosjankę polskiego pochodzenia - Svetlanę Czestnyh. Już wtedy opowiadała mi o zakupionym przez jej współpracowniczkę na aukcji w Nowym Yorku niesamowitym albumie ze zdjęciami rezydencji carskiej w Białowieży oraz szeregu dokumentach dotyczących tej posiadłości, odnalezionych w archiwach rosyjskich. Pytała również, czy w Polsce można znaleźć i gdzie jakieś dodatkowe informacje lub publikacje o pałacu. Niestety, jak większość Polaków, nie potrafiłam jej nic na ten temat powiedzieć, gdyż historia powojenna zamazała pamięć o bytności carów w Polsce, a i rozliczne wyjazdy nigdy nie doprowadziły

mnie w tamte rejony. I nadal nie wiedziałabym nic, gdyby w grudniu 2008 roku Svetłana nie zwróciła się do mnie o pomoc w wydaniu w Polsce, zgromadzonych przez nią i jej współpracownicę z Nowego Yorku (właścicielkę oryginalnego albumu sprzed dwóch wieków), materiałów dotyczących nieistniejącego już pałacu carskiego w Białowieży. Te nigdzie i nigdy niepublikowane zdjęcia i dokumenty dawały nadzieję na bardzo ciekawą pozycję wydawniczą. Dlatego na styczniowym posiedzeniu Zarządu Oddziału zwróciłam się z oficjalnym zapytaniem, czy SMP OM nie byłoby zainteresowane pomocą w wydaniu Albumu o pałacu carskim w Białowieży. Z radością przyjąłam entuzjastyczną zgodę Zarządu Oddziału Mazowieckiego SMP. Wraz z Prezes Haliną Czubaszek i Markiem Zalewskim zajęliśmy się organizacją wydania w Polsce albumu ze zdjęciami wykonanymi w XIX stuleciu przez prawdopodobnie polskiego fotografa z Grodna Z. Karasika, oczywiście za oficjalną zgodą Jego Wysokości Cara Rosji, w białowiejskim pałacu i podczas polowań dworu carskiego. Całość okraszona została opisem poszukiwań w archiwach carskich w Sankt Petersburgu oraz rysem historycznym o założeniu, planach, budowie rezydencji i wyposażeniu pałacu. Teksty w języku rosyjskim przygotowane zostały przez Svetłanę Czestnyh – wybitnego znawcę wyrobów firmy Fabergé, eksperta i oficjalnego rzeczoznawcę rosyjskiej sztuki zdobniczej XVIII-XX w. Ministerstwa Kultury Federacji Rosyjskiej, w języku polskim przez jej męża Wojciecha Mittelstaedta – redaktora, twórcę i przez wiele lat dyrektora kilku miesięczników w Polsce, a w języku angielskim przez ich wieloletnią współpracownicę, dr Karen Kettering – eksperta i znawcę rosyjskiej i radzieckiej sztuki zdobniczej, wicedyrektora rosyjskiego działu Domu Aukcyjnego Sotheby's w Nowym Jorku. Przygotowaniem do druku zajął się w Wydawnictwie HARIGRAMA mąż Svetłany Wojciech Mittelstaedt, który osobiście nadał kształt i dopilnował powstania dzieła. Publikacja ukazała się pod honorowym patronatem Ministra Środowiska RP Macieja Nowickiego, Wojewody Województwa Podlaskiego Macieja Żywno oraz Ambasadora Federacji Rosyjskiej Władimira Grinina. Sponsorami byli: Minister Środowiska, Urząd Starostwa Powiatowego w Hajnówce, Urząd Gminy w Białowieży, Lasy Państwowe - Nadleśnictwo Białowieża, Stowarzyszenie Muzealników Polskich Oddział Mazowiecki, Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, Kompania Piwowarska S.A. (marka Żubr) oraz Restauracja Carstwa w Białowieży.

I tak, już 23 września 2009 r. o godz. 17.00 w Rosyjskim Ośrodku Nauki i Kultury przy Ambasadzie Rosji w Warszawie odbyła się promocja albumu Svetłany Czestnyh i Karen Kettering pt. „Białowieża carska rezydencja”, wydanego przez Wydawnictwo Hartigrama i Państwowe Muzeum Archeologiczne w drukarni Janusza Bieszczada w Warszawie. Promocja połączona została z wystawą złożoną z fotogramów zamieszczonych w albumie, przygotowaną przez p. Marka Zalewskiego naszego członka i pracownika PMA

w Warszawie. Promocja książki odbyła się w obecności przedstawicieli gospodarzy: Siergieja Skachko - Dyrektora RONiK-u i Tatiany Chochołowej - Kierownika ds. kultury RONiK-u, wydawców: Wojciecha Brzezińskiego i Wojciecha Borkowskiego - Dyrektorów PMA, Rafała Winiarka z firmy Hartigrama i sponsorów: Macieja Żywmo - Wojewody Podlaskiego, Wojciecha Niedzielskiego



go z Lasów Państwowych - Nadleśnictwo Białowieża, Alberta Waldemara Litwinowicza - Wójta Gminy Białowieża, Jerzego Siraka - Wicestarosty Powiatu Hajnówka, Michała Drynkowskiego - właściciela Restauracji „Carska” w Białowieży, Andrzeja Sołtana - Prezesa SMP, Haliny Czubaszek - Prezes Oddziału Mazowieckiego SMP, Reginy Dziklińskiej, Leonarda Sobieraja - Dyrektora Muzeum Mazowieckiego w Płocku, Romana Kochanowicza - Dyrektora Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, Barbary Rogalskiej - Kierownika Muzeum Drukarstwa Warszawskiego, Iwony Sobierajskiej z Muzeum Wojska Polskiego - członków SMP OM, licznych członków SMP oraz wielu zaproszonych gości. Autorki odpowiedziały na szereg pytań dotyczących powstania albumu, podpisywały albumy, które można było nabyć po promocyjnej cenie, odebrały również wzruszające podziękowania od przedstawicieli środowiska rosyjskiej mniejszości narodowej za przypomnienie wspólnej historii naszych narodów. Miłą atmosferę dopełniło, zafundowane przez autorki, pyszne wino.

Z informacji napływających z wielu stron wiem, że nakład w Polsce rozszedł się jak przysłowiowe ciepłe bułeczki. Reprezentował wydawnictwa SMP na XVIII Targach Książki Historycznej w Arkadach Kubickiego na Zamku Królewskim w Warszawie oraz wydawnictwa PMA na Dniach Słowiańskich w Muzeum Etnograficznym w Warszawie. Zaprezentowany i rozdany został gościom na Międzynarodowej Konferencji pt. „Dziedzictwo zobowiązuje” z okazji 600-lecia Ochrony Puszczy Białowieskiej w dniach 11-12.09.2009 r., trafił do księgarni albumowych, rozchwytywany jest w Muzeum Przyrodniczo-Leśnym Białowieskiego Parku Narodowego, dotarł do Nowego Jorku, Londynu, Paryża, a również Sankt Petersburga i Moskwy, Helsinek, Oslo i Sztokholmu. Obecnie jest w sprzedaży w sekretariacie Zarządu SMP OM i kiosku na wystawie w Państwowym Muzeum Archeologicznym w Warszawie.

*Regina Dziklińska*

## ZAPROSILI NAS, JUBILEUSZE

**ZAPROSILI NAS** maj 2009–marzec 2010

JUBILEUSZE

Muzeum - Zamek w Oporowie (woj. łódzkie)

- Uroczystość Jubileuszu 60-lecia Muzeum (Koncert, wręczenie medalu „Gloria Artis” przyznanego na wniosek SMP) – dnia 22 czerwca.

Muzeum Ziemi Zawkrzeńskiej w Mławie

- Uroczystości Jubileuszu 80-lecia Muzeum (koncert, wręczenie odznaczeń i dyplomów, zwiedzanie wystaw) – dnia 5 grudnia.

KONFERENCJE, SESJE NAUKOWE i SYMPOZJA

Stowarzyszenie Muzealników Polskich Oddział Świętokrzyski

- Konferencja „W stronę nowoczesnego Muzeum” w ramach Targów Sa-croExpo w Kielcach - 8 czerwca.

Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie

- II Konferencja z cyklu „Ziemianie Mazowsza:” pt. „Spuścizna duchowa i materialna mazowieckich ziemian XVIII –XX wieku” - 26 czerwca.

Muzeum Historyczne m.st. Warszawy

- sesja naukowa „Międzynarodowe aspekty obrony Warszawy we wrześniu 1939 r.” - 28 września.

Muzeum Warszawskiej Pragi Oddział Muzeum Historycznego m.st.

Warszawy i Centralna Biblioteka Wojskowa im. Marszałka Józefa Piłsudskiego

- Konferencja „Militaryczne znaczenie prawobrzeżnej Warszawy. Historia i zabytki” - 17 listopada.

Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

- sesja naukowa poprzedzająca wernisaż wystawy „Kobieta w czasach Biblii” - 20 maja;
- sympozjum „Analiza chemiczna w ochronie zabytków 2009” w dniach 10-11 grudnia 2009 r.;
- sesja sprawozdawcza „Rezultaty badań ekspedycji terenowych PMA oraz SNAP, Oddział w Warszawie w 2009 roku - 22 marca 2010.

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Wydział Nauk Humanistycznych Katedra Edukacji Kultury

- konferencja naukowa „Mój Paryż nad Wisłą” - 4 marca 2010, Muzeum Płockie w Płocku;
- III Sesja ART. DÉCO „Wnętrza użyteczności publicznej w stylu ART. DÉCO” - 7 grudnia.

## WYKŁADY i ODCZYTY

### Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie

- wykład dr Jolanty Załączny „Pamięć września. Refleksje na temat wojny obronnej 1939 na Mazowszu” - 22 września.

### Muzeum Mazowieckie w Płocku

- odczyt Tadeusza Matuszczaka „Chełmoński jedzie do Paryża” - 19 listopada.

## NA OTWARCIA WYSTAW i MUZEÓW

### Muzeum Narodowe w Warszawie

- „Zofia Stryjeńska 1891-1976” - 14 maja.

### Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

- „Kobieta w czasach biblijnych” - 20 maja;
- „Czas i rzeka. Dolina Liwca u schyłku starożytności” - 28 maja;
- „Sztuka i religia epoki kamienia – kultura Cucuteni” - 16 września;
- „Mieszkańcy gwiazdzistego nieba” - 1 lutego 2010.

### Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego i Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

- „Z pradziejów ziem polskich” - 7 grudnia w budynku Wydziału Nauk Historycznych i Społecznych UKSW.

### Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie:

- „Diabeł polski w kulturze ludowej” - 27 maja;
- „Żyrardów i okolice w okresie okupacji 1939 – 1945” - 12 września 2009;
- „Magiczna i industrialna współczesna polska biżuteria artystyczna” - 15 stycznia 2010;
- „Mongolia. Kraina przestrzeni i błękitnego nieba” - 27 marca 2010.

### Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

- „Katarzyniarzem jestem...” i Benefis Daniela Cioka w 50-lecie pracy twórczej - 7 sierpnia;
- „Mieczysław Welter – rzeźba” i jego benefis w 60-lecie pracy twórczej - 25 września;
- Jerzego Tepera „Chopin – Nohant - Przyjaciele” oraz rzeźby klasyczne i romantyczne - 14 lutego 2010;
- „Wokół pałacu i dworu. Świat ocalony w kolekcji Janusza Przewłockiego” - 14 marca;
- malarstwa i grafiki Janusza Królka - 8 marca 2010.

### Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce

- „Wiktor Gomulicki – malarz słów” - 8 maja w Opinogórze.

Muzeum Warszawskiej Pragi Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy i Urząd Dzielnicy Praga Północ m.st. Warszawy

- „Okna do nieba. Kapliczki, figury i krzyże prawobrzeżnej Warszawy” - 7 stycznia 2010 w Sali ekspozycyjnej Muzeum w d. Wytwórni „Koneser”;
- spotkanie towarzyszące wystawie „Szlak turystyczny – kapliczka praska” - 2 marca.

Muzeum Historyczne w Przasnyszu Oddział Muzeum Kultury Kurpiowskiej w Ostrołęce, Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie

- „Zamek w Ciechanowie – przeszłość na nowo odkryta”.

Muzeum Regionalne w Kozienicach

- „Od kłębuszka do fartuszka. Domowe rzemiosło tkackie w Puszczy Kozienickiej” - 28 sierpnia;
- „Piękno uplecione z nici. koronki Władysławy Barbary Drachal” - 28 sierpnia;
- „Wrzesień roku pamiętnego - w 70 rocznicę wybuchu II Wojny Światowej” - 18 września;
- „Zapomniany zawód powroźnik” - 20 listopada 2009;
- „Powstanie Styczniowe w twórczości i zbiorach ks. Stanisława Drąga” - 22 stycznia;
- „Szkoła bez dzwonek i korytarzy...Tajne nauczanie na ziemi radomskiej w latach 1939-1945” - 19 lutego 2010.

Muzeum Historyczne m.st. Warszawy

- „Jerzy Waldorff (1910 -1999) Umarły – Znajomy – Kochany” - 29 grudnia.

Muzeum Historyczne m.st. Warszawy i Archiwum Polskiego Radia

- „Warszawa 1939. Tem się tylko żyje, za co się umiera” - 1 września.

Muzeum Historyczne m.st. Warszawy i Muzeum Drukarstwa Warszawskiego

- Finisaż wystawy „Stamperia Polacca. Florencka i nicejska Oficyna Drukarska Samuela Tyszkiewicza” - 9 czerwca.

Muzeum Drukarstwa Warszawskiego Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy,

- zamknięcie wystawy „Księgarnia wydawnicza Trzaska, Evert i Michalski” - 1 października;
- „DOG na Saskiej Kępie w Warszawie. 60-lecie PSP i 45-lecie DOG PSP” - 16 października w Bibliotece Publicznej m.st. Warszawy przy ul. Koszykowej;

- „Na Iluminacje Strony Biblii” II edycja konkursu - 18 października w kościele Duszpasterstwa Środowisk Twórczych pw. Andrzeja Apostoła i św. Brata Alberta;
- „Litografie Piotra Kasprzaka” - 19 listopada.

#### Muzeum Ziemi PAN w Warszawie

- „Abstrakcyjne formy natury” fotografie Bożeny i Waldemara Komorowskich” - 18 czerwca;
- „Parki narodowe USA. Historia Ziemi zapisana w krajobrazach” fotografie Krystyny i Mariana Harasimiuków oraz Małgorzaty i Andrzeja Kiedrowskich - 10 września 2009;
- „Solą malowane. Ciechocińskie Tężnie” - 5 listopada;
- „W 80 zdjęć dookoła Świata” fotografie Zbigniewa Jana Zapalę - 12 stycznia 2010;
- „Kałuże – informel transformationen” fotografie Mirosława Sadeckiego - 4 lutego;
- „Nasze Fascynacje 2010” wystawa pokonkursowa - 4 marca.

#### Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu

- „Sztuka czy igraszka? Ludowe zabawki muzyczne” ze zbiorów Państwowego Muzeum Etnograficznego w Warszawie i MLIM w Szydłowcu - 25 września 2009;
- „Motywy muzyczne w sztuce ludowej” - 28 stycznia 2010.

#### Muzeum Woli Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy

- „Grabież i niszczenie Dziedzictwa Kultury Polskiej” - 1 października.

#### Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

- „Trofea wojenne” - 8 maja;
- „Wojsko II Rzeczypospolitej” - 30 sierpnia.

#### Muzeum Regionalne w Siedlcach

- „Siedlce moich ścieżek”. Fotografie Sławomira Kordaczuka - 5 czerwca;
- „Przemijanie” Rzeźba Antoniny Wysockiej - Jonczak - 19 czerwca;
- „Reduty polskiej wolności” - 2 października 2009;
- „Malarstwa Marcina Sutryka” - 12 lutego 2010;
- „Leon Barszczewski (1849-1910). Od Samarkandy do Siedlec” - 25 marca 2010.

#### Muzeum Ziemi Chełmskiej w Chełmie i Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego im. Stefana Woydy w Pruszkowie

- „Źródło żywiółów. Mazowieckie centrum metalurgiczne z czasów Imperium Rzymskiego I w. p.n.e. – IV w. n.e. - 15 lipca 2009 w Chełmie.

### Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi i Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego im. Stefana Woydy w Pruszkowie

- „Źródło żywiółów. Mazowieckie centrum metalurgiczne z czasów Imperium Rzymskiego I w. p.n.e. – IV w. n.e. - 2 lutego 2010 w Łodzi.

### Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie

- „Kwiaty ogrodów” - 17 maja;
- „Karty z dziejów Ciechanowa 1939 – 1945” - 19 listopada.

### Muzeum im. Jacka Malczewskiego w Radomiu

- „Z pamiętników starego subiekta” na motywach powieści „Lalka” Bolesława Prusa - 26 czerwca;
- „Radom i okolice w latach wojny i okupacji niemieckiej 1939 – 1945” - 4 września.

### Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu

- „Boże Narodzenie na Mazowszu” - 13 grudnia 2009;
- „Wielkanoc na Mazowszu” - 28 marca 2010.

### Muzeum Ziemi Makowskiej i Garnizonu Różan

- „Godni są, by wspominali i czcili ich wszyscy, bo za prawa i zwyczaje ojczyzny walczyli mężnie i wytrwale” - 11 listopada w Gminnym Ośrodku Kultury w Grudusku;
- „Wrzesień 1939 – powiat makowski 70 lat temu...” - 10 grudnia w Publicznej Szkole Podstawowej w Węgrzynowie”.

### Pałac Herbsta Oddział Muzeum Sztuki w Łodzi

- „Przemiany obyczajowości. Czas swobodny” - 14 maja;
- „Malarstwo polskie XIX wieku” - 29 września.

### Muzeum Mazowieckie w Płocku

- „Płock – Japonia” - 17 czerwca 2009;
- „Firma Portretowa >S. I. Witkiewicz <” - 9 lipca;
- „Martyrologia narodu polskiego w okresie Drugiej Wojny Światowej ze szczególnym uwzględnieniem Kresów Wschodnich” - 12 sierpnia;
- „Wojna widziana przez pryzmat wstążki i kamieni” - 1 września;
- prezentacja instalacji „Ostatnia szarża” Bogusława Lustyka” - 1 września
- „Hasiór” - 11 września;
- „Józef Chełmoński. In memoria w 160. rocznicę urodzin” - 12 listopada.

### Muzeum Oręża Polskiego w Kołobrzegu

- „Od ogrodu po schron. Historia fortyfikacji w rysunkach przestrzennych Roberta M. Jurgi” - 11 listopada.

## IMPREZY PLENEROWE

### Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie

- „Noc muzeów” - 16 maja w Ciechanowie, na Zamku Książąt Mazowieckich i w Muzeum w Gołotczyźnie;
- „V Spotkania ze Średniowieczem” w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa 2009 - 5 września;
- „IV Zajazd Szlachecki” w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa 2009 - 26 września w Muzeum w Gołotczyźnie.

### Muzeum Ziemi Makowskiej i Garnizonu Różan

- rekonstrukcja bitwy o Fort w 1939 roku, w ramach V rocznicy nadania imienia Publicznemu Gimnazjum w Różanie, - 13 czerwca;
- „70 rocznica wybuchu II Wojny Światowej i 70 rocznica bitwy pod Wizną” , w tym inscenizacja bitwy – obrona schronu dowodzenia na Górze Strąkowej koło Wizny.

### Muzeum Historii Żydów Polskich w Warszawie, Ruch Odrodzenia Żydowskiego w Polsce

- „Mur i wieża/Wall and Tower” wieczór anonsujący powstanie pierwszego kibucu w Europie - 25 czerwca.

### Centrum „Łowicka” Dom Kultury w dzielnicy Mokotów m.st. Warszawy i Stowarzyszenie Scena 96

- „XVII Międzynarodowy Festiwal SZTUKA ULICY” w dniach 26–30.06.

### Muzeum Regionalne w Siedlcach

- „Dni Niepodległej” - 8 i 11 listopada.

### Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie, Wojskowa Akademia Techniczna, MCKiS, Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział w Warszawie

- impreza historyczna „Noc Listopadowa - zdobycie Arsenału Warszawskiego” - 28 listopada.

### Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu

- X obchody „Niedzieli Palmowej w skansenie” oraz otwarcie wystawy „Wielkanoc na Mazowszu” - 28 marca 2010.

### Muzeum Mazowieckie w Płocku

- II Mikołajkowy Kiermasz Bożonarodzeniowy - 6 grudnia.

## PROMOCJE KSIĄŻEK

### Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie

- „Młodszy okres przedrzymski na Mazowszu i zachodnim Podlasiu” w: „Materiały Starożytne i Wczesnośredniowieczne” tom VII, - 6 maja;
- „Prolegomena do Archeologii Biskupina” tom 1 Danuty Piotrowskiej - 2 czerwca;
- „Bałtowie i ich sąsiedzi. Marian Kaczyński in memoriam z serii Seminarium Bałtyjskie, tom II - 16 marca 2010.

### Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie i Bellona S.A.

- „Byłem szefem wywiadu u Naczelnego Wodza” Tadeusza Modelskiego - 8 maja;
- „Wojna Polska 1939” Leszka Moczulskiego - 25 sierpnia.

### Akademia Humanistyczna im. Aleksandra Gieysztoro w Pułtusk, Bellona S.A., Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR, Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie

- „Powstanie Warszawskie” Jana M. Ciechanowskiego - 23 lipca.

### Muzeum Regionalne w Siedlcach

- „Bitwa Oddziału Partyzanckiego „Zenona” w Jeziorach” Sławomira Kordaczuka i spotkanie z żołnierzami OP 34 pp AK „Zenona” - 28 maja;
- „Siedlecki fotograf Adolf Ganiewski (Gancwol) 1870-1942” Sławomira Kordaczuka - 27 stycznia 2010 oraz film, spotkanie z jego reżyserem i wnukiem fotografa;
- wydawnictwo Muzeum - 23 lutego 2010;
- „O siedleckim ratuszu „Jackiem” zwanym autorstwa Danuty Michalec;
- wydawnictwo jubileuszowe „40 lat Muzeum regionalnego w Siedlcach 1967-2007”;
- wydawnictwo posesyjne „Dzieje wojenne i powojenne szlachty podlaskiej”;
- album fotografii „Siedlce moich ścieżek” Sławomira Kordaczuka.

### Muzeum Regionalne w Siedlcach, Poczta Polska Oddział w Siedlcach

- „Poczta w Siedlcach 1817 - 1997. Inwentaryzacja znaków pocztowych” Aleksandra Haraburdy - 23 września.

### Rosyjski Ośrodek Nauki i Kultury w Warszawie, Państwowe Muzeum Archeologiczne, Stowarzyszenie Muzealników Polskich Oddział Mazowiecki w Warszawie

- albumu „Białowieża carska rezydencja” Svetlany Czestnych z Sankt Petersburga i Karen Kettering z Nowego Jorku oraz spotkanie z autorkami.

### Muzeum Historyczne m.st. Warszawy

- „Śladami Baczyńskiego” Wiesława Budzyńskiego z serii „Biblioteka Warszawska” - 15 października;
- „Kalendarze fotograficzne z zakładu Konrada Brandla. Obraz z życia Warszawy w latach 60. XIX wieku” Krystyny Lejko - 10 listopada.

### Stowarzyszenie Naukowe Archeologów Polskich Oddział w Warszawie

- „Z Otchłani Wieków”, rocznik 64, nr. 1-4/2009 „Archeologia Ziemi Jeleńogórskiej” - 11 marca 2010.

### Muzeum Mazowieckie w Płocku

- prezentacja książki „Henry van de Velde w Polsce. Architektura wnętrza sanatorium w Trzebiechowie” - 25 czerwca 2009;
- promocję tomiku Anny Sulimy-Barańskiej „Ślady białego pyłu” - 9 grudnia 2009.

### INNE

### Muzeum Starożytnego Hutnictwa Mazowieckiego im. Stefana Woydy w Pruszkowie, Muzeum Niepodległości w Warszawie, Pruszkowskie Towarzystwo Kulturalno-Naukowe

- „Funkcje muzeów regionalnych we współczesności” spotkanie z cyklu „Spotkania Mistrzów Małych Ojczyzn” - 25 kwietnia 2009 w Pruszkowie.

### Muzeum Ludowych Instrumentów Muzycznych w Szydłowcu

- „Dzień Muzealnika” 16 maja;
- koncert „Przeboje operetki, musicalu filmu i jazzu” - 10 października 2009;
- „Koncert Kolęd” - 22 stycznia 2010;
- koncert „Oblicza miłości” w wykonaniu zespołu AD LIBITUM - 12.02;
- koncert fortepianowy „Z Chopinem na wiosnę” - 20 marca.

### Muzeum Romantyzmu w Opinogórze

- koncert w 150 rocznicę śmierci Zygmunta Krasińskiego w ramach Tygodnia Kultury Chrześcijańskiej „Otoczmy troską życie” - 7 czerwca;
- uroczyste spotkanie - imieniny Zygmunta Krasińskiego „Urodziłem się dla sławy, urodziłem się dla miłości” - 2 maja;
- „Opinogórskie Spotkania z Literaturą” z Ernestem Bryllem - 24 września;
- „Opinogórskie Spotkania z Literaturą” z Ryszardem Krynickim - 8 października;
- „Opinogórskie Spotkania z Literaturą” z Julią Hartwig - 3 grudnia 2009;
- „VI Opinogórskie Spotkanie z Literaturą” z Małgorzatą Szejnert - 25 marca 2010.

### Stowarzyszenie „Bursztynowa Planeta Jantar”

- „Ambermart 10. Międzynarodowe Targi Bursztynu” w Gdańsku w dniach 10 – 12 września.

### Muzeum Szlachty Mazowieckiej w Ciechanowie Oddział w Gołotczyźnie

- „Koncert najsłynniejszych arii operowych i operetkowych” - 26 czerwca.

### Muzeum Sportu i Turystyki w Warszawie

- z cyklu Olimpijskie wieczory poetyckie – Bogumił Wtorkiewicz „Sport w poezji – poezja w sporcie” - 24 września.

### Muzeum Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

- „Spotkanie Czwartkowe” z osobami związanymi z SGGW” z Marią Hoffman, Magdaleną Świąder i Andrzejem Rejmanem „Uciecha dla ucha i oka” - 25 czerwca 2009;
- z cyklu „Kulturalny Czwartek”: spotkanie z dr Martą Cywińską „Juliusz Słowacki w domu kresowym” - 29 października;
- koncert fortepianowy „Chopin: 1810-2010” - 28 stycznia 2010;
- z cyklu „Kulturalny Czwartek”: spotkanie z dr Andrzejem Sadownik „Piwo – nasz odwieczny napój, pokarm, trunek” - 25 lutego 2010;
- z cyklu „Kulturalny Czwartek” spotkanie z Adelą Dankowską „Z głową w chmurach” - 25 marca.

### Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie Wydział Nauk Humanistycznych Katedra Edukacji i Kultury

- spotkanie z cyklu „Bliscy znani i ...nieznani” Pt. „Mieszka we mnie Polak i Tatar” - 25 lutego 2010.

### Muzeum Regionalne w Siedlcach

- uroczystość patriotyczno – religijna na terenie Muzeum Walki i Męczeństwa w Treblince Oddział Muzeum regionalnego w Siedlcach - 5 września;
- „Rugby w Siedlcach XXX lat” obchody w dniach 3 września, 9-12.09.

### Muzeum Woli Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy

- cykl spotkań towarzyszących wystawie „Grabież i niszczenie dziedzictwa kultury polskiej” w dniach: 29 października, 5, 10, 19, 26 listopada 2009.

### Muzeum Drukarstwa Warszawskiego Oddział Muzeum Historycznego m.st. Warszawy

- uroczystość „Pożegnanie Kamieniczki” - 14 stycznia 2010.

### Pałac Herbsta Oddział Muzeum Sztuki w Łodzi

- koncert towarzyszący wystawie „Czas swobodny – przemiany obyczajowości” - 28 czerwca 2009;
- spotkanie panelowe „Kobieta w kurorcie” w ramach projektu „Między rozważą a romantycznością. Kobieta w Łodzi w początkach nowoczesności” - 8 lipca;
- na spotkanie panelowe „Czy kobiecie wolno samej wyjść z domu?” towarzyszące wystawie - 3 czerwca;
- spotkanie panelowe z cyklu Konfrontacje Historyczne pt. „Społeczeństwo polskie wobec II wojny światowej” - 7 października.

### Muzeum Mazowieckie w Płocku

- „Dni Historii Płocka” w dniach 6 – 7 czerwca 2009;
- z cyklu Konfrontacje Historyczne - „Dmowski, Paderewski, Piłsudski – główni architekci polskiego udziału w konferencji paryskiej. W 90. rocznicę podpisania traktatu wersalskiego” - 16 czerwca;
- koncert „Trio Margaux” - 26 czerwca;
- koncert Płockiej Orkiestry Symfonicznej „Muzyczne żarty” - 10 lipca;
- „Jazz w muzeum” – koncert Urszuli Dudziak - 13 września;
- koncert Chóru KACOV z Czech - 18 października;
- z cyklu Środy Literackie spotkanie z Aleksandrą Ziółkowską-Boehm - 21 października;
- koncert Płockiej Orkiestry Symfonicznej „Pieśni Karłowicza” - 29.11;
- koncert chóru Sretenie (Rosja) - 12 grudnia;
- „Jazz w muzeum” – Wieczór IV „Piosenki świąteczne” Amerykańskie standardy Bożonarodzeniowe” - 27 grudnia 2009;
- z cyklu Konfrontacje Historyczne - „Rok 1863 powstańcze wizje i szansa na niepodległość” - 26 stycznia 2010 r.;
- z cyklu Środy Literackie wieczór autorski z Krzysztofem Karaskiem - 17 marca 2010.

### Muzeum Pojezierza Łęczycko – Włodawskiego we Włodawie

- „Sobiborskie miejsce pamięci” uroczystości związane z obchodami 66 rocznicy wybuchu powstania więźniów w obozie zagłady w Sobiborze - 9 października 2009.

Dziękujemy dyrekcji i pracownikom muzeów za życzenia z okazji  
Świąt Bożego Narodzenia 2009 i Wielkanocy 2010

*Halina Czubaszek  
- prezes OM SMP*

**Podpisy do fotografii:**

1. Andrzej Sołtan i zebrani muzealnicy na sesji z okazji 10. lecia SMP i Międzynarodowego Dnia Muzealnika, fot. ze zbiorów Muzeum Romantyzmu.
2. Podczas sesji z okazji 10. lecie SMP i Międzynarodowego Dnia Muzealnika, fot. ze zbiorów Muzeum Romantyzmu.
3. Halina Czubaszek - Prezes SMP OM i Roman Kochanowicz - Dyrektor Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, prowadzący sesję z okazji 10. lecie SMP i Międzynarodowego Dnia Muzealnika, fot. ze zbiorów Muzeum Romantyzmu.
4. Podczas gali wręczania nagród laureatom III edycji konkursu „Mazowieckie zdarzenia muzealne - Wierzba 2009”, fot. Andrzej Sapko
5. III Międzynarodowa Konferencja Muzealników „Muzea naszych czasów” w Kielcach, fot. ze zbiorów targów Sacroexpo.
6. Muzealnicy podczas wyprawy do Góry Kalwarii i Czerska, fot. Andrzej Sapko
7. Stoisko SMP OM na Targach Książki Historycznej, fot. H. Czubaszek.
8. Swietłana Czestnych i Karen Kettering - autorki albumu „Białowieża carska rezydencja” podczas otwarcia wystawy, fot. Izabela Wichrowska.



## SPIS TREŚCI

10. lecie SMP i obchody Międzynarodowego Dnia Muzealnika	
- referat inauguracyjny - Andrzej Sołtan	s. 1-4
- relacja z obchodów dnia Muzeów i 10. lecia Stowarzyszenia Muzealników Polskich w Opinogórze - 25 maja 2009 r.	
- Iwona Kowalska	s. 5-6
Wierzba 2009	
- artykuł - Halina Czubaszek	s. 7-9
Z cyklu <i>Sesje, szkolenia, warsztaty</i>	
- III Międzynarodowa Konferencja Muzealników „Muzea naszych czasów” w Kielcach - Elżbieta Skóra	s. 10-11
Z cyklu <i>Objazdy naukowe</i>	
- Rumunia	s. 12-13
- Wrocław:	
• „1000 lat Wrocławia” - Janina Baj	s. 14-15
• Wystawa „Europa to nasza historia” - Stanisław Maliszewski	s. 15-17
- Góra Kalwaria i Czersk - Barbara Mikocka	s. 17-25
Z cyklu <i>Zwiedzanie wystaw z komisarzem</i>	
- „Zofia Stryjeńska 1891-1976” - Ewa Cieślak	s. 25-27
Z cyklu <i>Wystawy, wydawnictwa...</i>	
- Udział Stowarzyszenia Muzealników Polskich w XVIII Targach Książki Historycznej na Zamku Królewskim w Arkadach Kubickiego - Halina Czubaszek	s. 27-29
- Po raz pierwsze wydano w Polsce... - Regina Dziklińska	s. 29-31
Z cyklu <i>Zaprosili nas, jubileusz</i>	
- „Zaprosili nas...” - Halina Czubaszek	s. 32-41
Podpisy do fotografii	s. 42
Spis treści	s. 43
Stopka redakcyjna	s. 44

## SIEDZIBA OM SMP

Halina Czubaszek - prezes  
Regina Dziklińska - skarbnik  
Państwowe Muzeum Archeologiczne  
ul. Długa 52 (Arsenał)  
00-241 Warszawa  
SMP\_maz@pma.pl  
tel. (022) 504-48-07  
tel. (022) 504-48-67

## SEKRETARZ OM

Patrycja Labus  
Muzeum Warszawskiej Pragi  
Oddział Muzeum Historycznego  
m.st. Warszawy  
tel/fax 22 818-10-77  
muzeum.pragi@mhw.pl

## REDAKCJA

Redaguje zespół:

Barbara Rogalska i Izabela Wichrowska

Adres do korespondencji:  
Barbara Rogalska, Muzeum Drukarstwa  
Warszawskiego - Oddział Muzeum  
Historycznego m.st. Warszawy  
ul. Trębacka 3, 00-074 Warszawa,  
tel/fax 0-22 620-60-42;  
e-mail: i.wichrowska@mhw.pl  
www.muzeumdrukarstwa.mhw.